

SZOLNOK ADÓZÓI 1713 ÉS 1728 KÖZÖTT

Lezárva: 2025. január 15.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	1
Elméleti háttér.....	3
A források.....	14
Az országos összeírások	14
A megyei összeírások.....	18
Módszertani jellemzők	19
Az adózók névanyaga az országos összeírásokban	20
Az adózók névanyaga a megyei adóösszeírásokban	22
Az országos és megyei összeírások névanyagának egyezősége	27
Összegzés	33
Kitekintés.....	36
Források, forráskiadvány	37
Szakirodalom.....	37
Internetes hivatkozások	41

Bevezetés

A dolgozat, amelynek az adatait az 1713 és 1728 között keletkezett jobbágýösszeírások¹, valamint az 1715., 1720. és 1728. évi *Conscriptio Regnicolaris* (országos összeírás)² fennmaradt dokumentumai szolgáltatják, a történeti statisztikai munkák körébe illeszkedik. A kutatás kezdetéhez hozzájárult Demeter Gábor megállapítása, amely a 18. századi területi egyenlőtlenségek bemutatásáról szóló átfogó munkájában olvasható: „Az itt bemutatott eredmények a történészek munkáját az esettanulmányok helyszínének kiválasztásával, a komparatív szemlélet erősítésével segíthetik, hiszen *kutatásunk a lokális jelenségeket tágabb kontextusba helyezi*”.³ A település kiválasztásakor meghatározó volt, hogy a három 18. század eleji országos összeírás Szolnok esetében rendelkezésre áll, hiszen a fellelhető forrásanyagok limitációt jelenthetnek a kutatás megvalósítása során. Ezek miatt a választott mezővárosnál adott a lehetőség a településszintű eredmények feltárására, de a további helyi forrásanyagok meglétével szélesebb körű adatok bevonása is megtörténhetett.

A kutatáshoz készített Microsoft Access adatbázist elsősorban a Heves Vármegyei Levéltárban (továbbiakban: HVL) található 1713-as, 1714-es, 1721-es, 1723-as, 1725-ös és 1728-as megyei összeírások, valamint az 1728. évi összeírás iratai alkotják. Az 1715. évi országos összeírás adatait a Magyar Nemzeti Levéltár (továbbiakban MNL) online elérhető adatbázisa⁴ alapján használtam fel, ezen felül az 1720. évi összeírásról készült digitalizált változatot⁵ összevettem a HVL-ben kutatható iratokkal, amelyek szintén részét képezik az adatbázisnak. A források keletkezése III. Károly magyar királyhoz köthető, akinek uralkodása alatt az országgyűlés háromszor –1708–1715, 1722–1723, 1728–1729⁶ – ülésezett. Ezeken a jobbágyság és az adózás is a tárgyalandó témák között szerepelt.⁷ Számos kutató rámutatott, hogy az összeírások elkészítésére elsősorban az adóképeség felmérése és ennek részeként az adóalap meghatározása miatt volt szükség,⁸ amelyet Dávid Zoltán elsőként egészített ki azzal,

¹Az összeírások tetején ceruzával a következő olvasható: *Conscriptio facultatum et dicarum*, vagyis javak és dikák összeírása. Lásd bővebben MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 552. 23–26; MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 553. 3–5; MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 562/1. 11–15; MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 564. 53–55; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 566/1. 44–46; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 568/2. 18–22; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 571. 5–6; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 573. 1.

²MNL-OL-N 78, 1715. évi országos összeírás, 5. téka, Tiszai járás, Szolnok, 75–76, 102; MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157–161, 385; MNL-HML-IV.7.a, 1.nd. *Conscriptiones regniculares*, 1720, 1728.

³Demeter 2024, 95.

⁴MNL-OL-N 78, 1715. évi országos összeírás, 5. téka, Tiszai járás, Szolnok, 75–76, 102.

⁵MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157–161, 385.

⁶Vö. Acsády 1908, 339–344; Szijártó 2010, 144.

⁷Acsády 1908, 339–344.

⁸Vö. Fényes 1859, 609; Acsády 1896, 11; Perjés 1968, 1038–1039; Faragó 1996 103; Horváth 2005, 70, Barta 2009, 19.

hogy a lépéseket az adóbevételek „racionális” növelése érdekében tették az állandó hadsereg és a Habsburg kincstári kiadások fedezésére.⁹

A település kiválasztását indokolta, hogy 2017-ben Szolnok középkori történelméről megjelent egy kötet.¹⁰ Ezt 2020-ban két további kiadvány követte, amelyek szintén a település történetével foglalkoznak, de későbbi korszakokban. Ezek közül az egyik munkában Bagi Gábor felvázolta a mezőváros történetét a török hódoltság korába (1552–1686).¹¹ A másikban Fülöp Tamás a városfejlődés 19. század utolsó harmada és 20. század első harmada közötti időszakából nyolc tanulmányát közölte, és a közigazgatási szerepkör változását vizsgálta.¹² Az 1828. évi országos összeírás alapján Mérés Anna és Pálházy Ferenc az adózó társadalom sematikus rekonstrukcióját és a forrásanyag felhasználhatóságának eredményeit 2023-ban¹³ és 2024-ben¹⁴ publikálták. A 18. századi népességgel és gazdasággal Botár Imre foglalkozott, aki eredményeit 1941-ben tette közzé, továbbá a város korabeli helyrajzát és a szerkezetét is bemutatta.¹⁵ Bár Szolnok történetével az elmúlt években többen is foglalkoztak, a 18. század eleji források adatainak feldolgozását modern számítógépes módszerek segítségével még nem valósították meg.

Az elmúlt tíz évben megjelent szakirodalmon túlmenően a település sajátos természetföldrajzi helyzete is meghatározó faktor volt a téma kiválasztása során. Szolnok a Török Hódoltság területén helyezkedett el, és a 17. századból „a gazdasági életre az adatok töredékesek”¹⁶. Az 1569. évi LII. törvénycikk értelmében Heves vármegyéhez csatolták az addigi Külső-Szolnok vármegyét, így a vizsgált időszakban Heves és Külső-Szolnok részét képezte.¹⁷ Kiemelendő, hogy a Jászság és a Nagykovács – két kiváltságos kerület – között, valamint közvetlenül a Tisza jobb partján helyezkedik el, ahol a Zagyva a folyóba torkollik. Már ebben az időszakban is megtalálható a tiszai híd, amelyre Bagi Gábor maradandó emlékként hivatkozik a török korból, hiszen „szerves részévé vált a városnak és Szolnok későbbi fejlődését is nagyban segítette”¹⁸. A mezőváros a folyószabályozás előtt mind a Zagyva, mind a Tisza zezugos kanyarulataival, valamint mocsaras, lápos vidékkel és

⁹Dávid 1957, 148.

¹⁰Bagi–Madaras 2017.

¹¹Bagi 2020.

¹²Fülöp 2020.

¹³Mérés – Pálházy 2023a, 329–355; Mérés – Pálházy 2023b, 165–191.

¹⁴Mérés – Pálházy 2024, 235–247.

¹⁵Botár, 1941.

¹⁶Bagi 2020, 373.

¹⁷1569. évi LII. tc. *Szolnok, Fejér és Solt vármegyék hol nyerjenek itéletet?*

¹⁸Bagi 2020, 378.

árterekkel övezett, ami a teljes 18. században meghatározta lehetőségeit mezőgazdasági és társadalmi szempontból.

A dolgozat fő célja feltárni, milyen arányban jelennek meg a névalakok az összeírásokban. Ennek érdekében az összeírásokban szereplő személyek vizsgálata történik meg. Mivel az előzetes kutatások alapján feltételezhető, hogy a névanyagban eltérések vannak, ezért az egyik kutatási kérdés arra vonatkozik, hány százalékos arányban egyeznek meg az országos és a megyei összeírásokban szereplő személyek nevei. Ezzel együttesen az is vizsgálható, hogy milyen arányban egyezik meg a két csoport névanyaga. Jelen dolgozatban azért kap kiemelt figyelmet a nevek vizsgálata, mert Botár Imre az 1715. és 1720. évi országos összeírásokban szereplő neveket közölte,¹⁹ de ezek nem fedik le az áltelem felhasznált forrásanyagot. A jövőbeli széleskörű vizsgálathoz elengedhetetlen ezek feltárása, mert így kirajzolódik azoknak a személyeknek a neve, akik a településen állandó lakóként azonosíthatóak. A továbbiakban ezen ismeretekkel lehet a településen élő családok és a betelepülők társadalmi és gazdasági változásait vizsgálni.

Elméleti háttér

Fényes Elek a magyar adózás történetének részletes áttekintését végezte el a középkortól egészen 1849-ig.²⁰ A magyar adózás öt különböző szakaszát különíti el, amely alapján a három országos jellegű és ugyanennyi tiszai járási összeírás az ötödik szakaszban – III. Károlytól, 1715 és 1847 közötti időszakban – keletkezett.²¹ Fényes Elek alapján az adó eloszlását vármegyékre vonatkozóan 1715-től nádori portákban, míg a megyei településeken rovatokban, azaz dicában állapították meg.²² Az 1715. évi országos összeírásról megállapította, hogy soha nem fejezték be.²³ Elrendelték ugyan a megismétlést, amelyet 1720. évi összeírásként ismerünk, de ez nem ugyanazon a módon valósult meg, mint az előbbi, hiszen igyekeztek a hibákat kiküszöbölni. Az adómentességet és az adókötelezettséget a vizsgált korszakban már inkább a javak határozták meg, mint maguk a személyek.²⁴ Megállapítható, hogy Fényes Elek munkája az adózás történetéhez és a fellelhető forrásokhoz jelentős támpontot jelent a kutatók számára.

Acsády Ignác vezetésével dolgozták fel először az 1715. és 1720. évi országos összeírások adatsorait, amely 1896-ban jelent meg a Statisztikai Hivatal kiadásában. Rendkívüli

¹⁹Botár 1941, 32–33.

²⁰Fényes 1859, 587–650.

²¹Uő. 587.

²²Uő. 609.

²³Uő. 610.

²⁴Uő. 604.

részletességgel ismertette az összeíráshoz tartozó törvénycikket,²⁵ leíratot,²⁶ utasításokat,²⁷ az elkészítés menetét, a feldolgozást és a használt módszereit.²⁸ A két összeírás közötti módosításokat rendkívüli részletességgel vetette össze, ezek előnyeit és hátrányait viszonylagos pontossággal sorolta fel.²⁹ Fontos azonban kiemelni, hogy Acsády azt állapította meg, hogy minkét összeírást az összeírók lelkiismeretesen és megfelelő szakértelemmel hajtották végre,³⁰ valamint a lakosság többségére vonatkozóan tartalmaz adatokat³¹. A két összeírást elkészítők munkájáról tett megállapítását ugyanazon az oldalon cáfolta is, hiszen számos nehézséget felsorolt, amellyel a nem megyebeli összeírók szembesültek, valamint az esetek kisebb részében felületesen és nem kellő precizitású szakemberként jártak el.³² Az utóbbi következtetésének hibái a népességszámra vonatkozó adatok közlésénél is megjelentek, hiszen ma már ismeretes, hogy az alkalmazott számításai nem bizonyultak megbízhatónak és valósághű eredményeknek.³³ Az összeírások nem kérdeztek rá kifejezetten a nemzetiségre, ennek ellenére Acsády Ignác felsorolta a nemzetiségeket és történelmi kontextust adott a bevándorlásuknak, valamint kísérletet tett az összeírt személyek neve alapján a különböző nemzetiségi eredet kimutatására.³⁴ Tudvalevő, hogy a névanyag ilyen jellegű vizsgálata közel sem jelenti, hogy ezek kategorizálása, avagy valamely nemzetiséghez kötése releváns eredményekhez vezet, hiszen akadnak olyan személyek, akiknek neveit „magyarosítva” tüntették fel.³⁵ A Heves és Külső-Szolnok vármegyéről szóló ismertetésben Szolnokról több információt is feltüntetett, mint a pusztákat, az adózók számának 76-ról 101-re való növekedését, azt, hogy a határ egy-harmadrésze a határőrséghez tartozik.³⁶ Végezetül elmondható, hogy az elkészítés előzményeit és menetét, a források ismertetését rendkívül

²⁵A tc. 2–4.§. paragrafusát az 1. lábjegyzetben tette közzé, lásd Acsády 1896, 11.

²⁶A leíratot a 2. lábjegyzet tartalmazza, lásd Uő. 1896, 16–17.

²⁷Az utasítás 3. lábjegyzetben található, lásd Uő. 1896, 17–18.

²⁸Uő. 1896, 11–26.

²⁹Uő. 1896, 16–20.

³⁰Uő. 1896, 15.

³¹Uő. 1896, 16, 20.

³²„[...] az összeírók nem megyebeliek voltak s nem ismerték a helyi viszonyokat, hanem azokat a saját megyéjük viszonyaihoz képest ítélték meg. Rendesen nem is értették a nép nyelvét; [...] s ez okozza, hogy a legtöbb összeírásban a községek nevei olyan szörnyű módon el vannak torzítva, [...]. Végül kétségtelen, (ritkán történt ugyan, de mégis megesett) hogy az összeíró urak nem valami alapos szakemberek voltak s kissé könnyedén jártak el felületesen végezték dolgukat, készpénznek vették a lakosok hamis bevallásait s így sokan kivonhatták magukat vagyonukkal együtt az összeírás alól. Az efféle egészben véve ritkán történt ugyan s a legtöbb munkálát a maga nemében kitűnő.” In: Uő. 1896, 15–16.

³³Vö. Uő. 1896, 33–41; Dávid 1957, 163–173; T. Mérey 1992, 191–192; Faragó 1996, 112–113.

³⁴Acsády 1896, 44–48.

³⁵A kérdéskör megjelenik Kubinyi András Csepel népességéről szóló tanulmányában. Bővebben lásd Kubinyi 1959, 229–230; 251. 9. lábjegyzet.

³⁶Acsády 1896, 332–335.

részletesen taglalta, a forráskritikája sokszor felületesnek mondható, ezért fenntartásokkal kell kezelni.

Acsády Ignác 1908-ban megjelent monográfiájában a magyar jobbágyság történetét a honfoglalás korszakától tekinti át egészen 1848-ig, a jobbágyszabadításig.³⁷ Külön fejezetet szentelt a III. Károly magyar király uralkodása alatti helyzetnek, amelyben a három országgyűlés meghatározó törvénycikkeit, valamint az egyes megyékben hozott további szabályozások egy részét is közölte.³⁸ Az 1715–20. évi országos összeírást megbízható forrásanyagnak tekinti, amely szerinte megközelítőleg pontosan mérte fel a jobbágyság által művelt földterületeket.³⁹ Összegezve elmondható Acsády Ignác munkásságáról, hogy művei átfogó képet adnak, és ismeretük elengedhetetlen a társadalmat vizsgáló kutatásokhoz, viszont az 1715. és 1720. évi összeírásokról tett megállapításait kritikával kell kezelni, hiszen a történelemtudomány jelenlegi állása szerint az általa leírtak részben meghaladottnak tekinthetők.

Fodor Ferenc 1932-ben a történeti statisztikai források nagyfokú feldolgozatlanságára hívta fel a figyelmet kiemelten gazdaságtörténeti szempontból, és emiatt felsorolta és ismertette a használható forrásanyagot.⁴⁰ Acsády Ignác az 1715. és 1720. évi országos összeírás és az 1533. évi jobbágyszabadítás adatait kifejezetten demográfiai szempontból használta fel, valamint Thirring Gusztáv leginkább a II. József-féle népösszeírást szintén a demográfiai szempontból kutatta.⁴¹ A 18. századi jobbágyszabadítások mezőgazdasági adatainak átszámításához használható lehetséges módszereket, az átszámítás nehézségeit és korlátait Fodor részletesen bemutatta, ami útmutatóként szolgál a kutatóknak a forrásanyag felhasználásakor.⁴² Az 1715. és 1720. évi országos összeírásokat részletesen nem ismertette, viszont fontos megállapítást tett az adatokra vonatkozóan, ugyanis az 1715. évi kevésbé használhatónak ítélte meg, valamint kiemelte a megjegyzések fontosságát.⁴³ Fodor Ferenc tanulmánya a 18. századi forrásokról előrelépésnek tekinthető a korábbi értékelésekkel szemben, módszertani leírása pedig értékes tudásanyaggal szolgál.

H. Pálffy Ilona a történeti statisztikai forrásanyagot kilenc csoportra bontva ismertette.⁴⁴ Az elkészített összeírások főleg az adózással kapcsolatban különböző szempontok mentén

³⁷Uő. 1908, 5–544.

³⁸Uő. 1908, 337–360.

³⁹Uő. 1908, 338.

⁴⁰Fodor 1932, 295–304.

⁴¹Uő. 296.

⁴²Uő. 298–299.

⁴³Uő. 300.

⁴⁴A kilenc csoport: népesedési statisztika; nemzetiségi statisztika; földbirtok- és háztulajdonstatisztika; mezőgazdasági statisztika; iparstatisztika; kereskedelmi és áruforgalmi statisztika; érték- és ártörténeti, pénzügyi

tartalmaznak adatokat a statisztikai számítások elvégzéséhez, de a 18–19. századi források a korábbiakkal ellentétben név szerint sorolták fel az adózó családfőket.⁴⁵ Szerinte az 1715. és 1720. évi összeírásokat az adó összegének megállapítása miatt készítették el, és ezért az adózó népesség vizsgálatához felhasználhatónak tekintette az adatok részletessége miatt.⁴⁶ A megállapítás Acsády munkájához vezethető vissza, amelyet H. Pálffy Ilona kellő kritika nélkül vett át.⁴⁷ Ennek ellenére az összeírások következetes kritikával felhasználható áttekintését javasolta a kutatók számára.

Botár Imrének 1941-ben jelent meg monográfiája a 18. századi Szolnok települési, népességi és gazdasági viszonyairól. Közölte az 1715. és 1720. évi összeírásban található név szerint feltüntetett személyek, valamint az 1714-ben és 1724-ben készített kamarai összeírásokban szereplők számát.⁴⁸ Felsorolta azokat, akiket név szerint írtak össze 1714-ben és 1715-ben, ezután azonban az 1720. és 1724. évi összeírásokból csak azokat a személyeket listázta, akik az előző kettőben nem szerepeltek.⁴⁹ Véleményem szerint ez a közlés mód módszertanilag helytelen, hiszen sem az 1710-es, sem az 1720-as években nem egyezett meg az összeírtak száma és névanyaga teljesen. Érdeemes lett volna a szerzőnek vagy külön-külön évekre bontva felsorolni a neveket, vagy valamilyen módon jelölni azokat a személyeket, akik csak az egyikben jelentek meg. Botár Imre szerint kettős célt szolgált a névanyag publikálása. Egyrészt így bizonyítható, hogy nem történt lakosságcsere, vagyis ugyanazok a családok élnek a mezővárosban évtizedek vagy évszázadok óta, másrészt az, hogy többségében magyarok lakta a település.⁵⁰ Ez utóbbival azért nem értek egyet, mert kizárólag a névváltozatok alapján nem lehet azonosítani a nemzetiséget, valamint a nemzetiségek is használhattak magyar családnevet, amelyet Kubinyi András 1959-ben ki is mutatott.⁵¹ Botár Imre szerint az 1740-es években készült összeírások a város fejlődésének bemutatásához szolgáltatnak fontos adatokat, ezért ezeknek a névanyagát is közölte. A korábbi években készült megyei összeírásokat nem is említette, mert csak az MNL Országos Levéltárában (továbbiakban: OL) található forrásokat használta fel a munkája során. Ezek alapján igyekezett a népesség számát megbecsülni, ami alapján egy családban 5 fővel számolva 2655 fő élhetett a településen, de korrekcióval ez a

és államháztartási statisztika; bűnügyi statisztika; kulturális- és egészségügyi statisztika. Ezek ismertetését bővebben lásd: H. Pálffy 1934, 957–966.

⁴⁵Uő. 958.

⁴⁶Uő. 959.

⁴⁷Az első lábjegyzetben H. Pálffy Ilona Acsády Ignác 1896-os *Magyarország népessége a pragmatica sanctio korában 1720–1721* című munkájára hivatkozott. Lásd uő. 1934, 959.

⁴⁸A két országos összeírásban szereplők száma ($n_1=76$; $n_2=101$) megegyezik az általam feltártakkal. Ez utóbbi kettő nem képezte a dolgozat részét, hiszen kizárólag a megyei adóösszeírások adatait használtam. Botár 1941, 32.

⁴⁹Uő. 32–33.

⁵⁰Uő. 33.

⁵¹Kubinyi 1959, 229–230; 251. 9. lábjegyzet.

szám 2700–2800-ra tehető.⁵² Ezt az adatot az 1989-ben megjelent Szolnok megye történetéről szóló műben nem vették át, csak a lakott házak számát használták fel.⁵³ Összességében elmondható, hogy Botár Imre munkája segíti azokat, akik a város 18. századi történetét kutatják, de az általa tett megállapításokat és becsléseket kiemelt kritikával kell kezelni.

1957-ben jelent meg a történeti statisztikai forrásokról szóló tanulmánykötet Kovacsics József szerkesztésében. A szerkesztő átfogó tanulmányban a történeti statisztika forrásai közül többek között a 16–17. századi összeírások négy különböző típusát – dicalis, urbárium, tized- vagy dézsmajegyzéket, 1715–1720. évi összeírást – és azok rövid ismertetését közölte.⁵⁴ Részletesen és alaposan Dávid Zoltán mutatta be az 1715. és 1720. évi összeírások előzményeit és történetét.⁵⁵ Közvetlenül az írása elején leszögezte a szerző, hogy célja leginkább a kiadott szöveg és Acsády Ignác számítási módszereinek és becsléseinek kritikai elemzése.⁵⁶ A kritikai elemzés keretében olyan pontokra világít rá, mint az etnikai összetétel meghatározása a névanyag elemzésén keresztül,⁵⁷ az összeírásból kihagyottak számának megállapítása,⁵⁸ az ország népességszámának megbecsülése.⁵⁹ Ez utóbbi korrekciójának elvégzéséhez használható számítási módszert azonban Dávid Zoltán sem nyújtott. Összességében elmondható, hogy Dávid Zoltán munkája az 1715–20. évi országos összeírások kiadott adatainak megbízhatóságának megállapításához, ezek jövőbeli biztosabb megítéléséhez nyújt támpontot, de az általa vázolt számításokat is kritikával kell kezelni.⁶⁰

Kubinyi András Csepel népességét vizsgálta a 18. században és a 19. század első felében, amelyhez az 1720. és 1728. évi országos összeírás adatait is felhasználta.⁶¹ A forrásanyag kritikai elemzését nem közölte, viszont felhasználta a nemzetiségek azonosítására, valamint a névanyagban tapasztalt eltérést is részletesen ismertette.⁶² A két említett forrás mentén a családfőket, a birtokolt szántóterületet nemzetiségi részesedési arány szerint is bemutatta, majd ez utóbbi alapján elvégzett egy összehasonlítását, amelybe az uradalom többi községét is bevonta.⁶³ A tanulmány a módszertan és a közölt adatok miatt fontos részét képezi az országos

⁵²Uő. 36.

⁵³Szabó – Szabó 1989, 237.

⁵⁴Kovacsics 1957, 5–50.

⁵⁵Dávid 1957, 145–156.

⁵⁶Uő. 145.

⁵⁷Uő. 159.

⁵⁸Uő. 179–187.

⁵⁹Uő. 163–173.

⁶⁰Uő. 145–199.

⁶¹Uő. 229–259.

⁶²Uő. 229–230; 251. 9. lábjegyzet.

⁶³Uő. 230–231.

összeírásokról szóló publikációknak, viszont a nevek nyelvváltozati alakja nem ad biztos támpontot a nemzetiségre vonatkozóan, ezért ezt kritikával kell kezelni.

Dányi Dezső a Történeti Statisztikai Évkönyvben a történeti demográfia módszereit ismertetve a rendelkezésre álló források közül az adóösszeírásokon keresztül bemutatja, mire kell a kutatónak figyelnie ahhoz, hogy ezeket eredményesen tudja felhasználni.⁶⁴ Kiemelte, hogy a fennmaradt forrásanyagoknak korlátai vannak, valamint az összeírások elkészítése és adatai a pontosság és a módszertani lehetőségek szempontjából számos nehézség elé állítják a kutatót.⁶⁵ Jelen dolgozatban forrásként jelenik meg a dicák összeírása, amellyel kapcsolatban kijelentette, hogy ezeknél a dézsmajegyzékek pontosabb képet festenek a népesség összetételéről.⁶⁶ A tanulmány minden kutató számára széleskörű útmutatást ad a forrásanyagokról, amelyek ismerete elengedhetetlen a megfelelő módszertanhoz és a vizsgálatok elvégzéséhez.

Perjés Géának 1968-ban megjelent egy átfogó írása a 18. századi adóösszeírásokról.⁶⁷ Az 1974-es tanulmányában az 1728. évi országos összeírás feldolgozásáról és az addig feltárt eredményeit részletesen bemutatta.⁶⁸ 1978-ban a négy évvel korábbi eredményein túlmutató elemzéseit tette közzé.⁶⁹ Az 1979-es esettanulmányába csak a Bihar vármegyében készített 1728-as összeírás adatait vonta be.⁷⁰ Megállapította, hogy a prestatisztikai időből származó összeírások megbízhatóságát sokan vitatják. A pontatlanságnak szerinte három oka van, és arra vezethetők vissza, hogy az összeírások gyakorlati céllal készültek.⁷¹ Megerősítette, hogy 1715-ben olyanokat is összeírtak, akik adóképtelennek számítottak, őket az 1720-ban készített összeírásból kihagyták, ennél fogva alacsonyabb a zsellérek száma,⁷² de az 1728. évi kiterjedt a zsellérségre és a nincstelenekre⁷³ is. Ennél az összeírásnál is eskü alatt vallott a bíró, és az esküdtek elmondása alapján készítették a feljegyzéseket, amelyeket az összeírók abban az esetben ellenőriztek, ha „gyanúsak” találták az adatokat.⁷⁴ Az összeírók sokkal pontosabban és lelkiismeretesebben dolgoztak,⁷⁵ mint a korábbi kettő esetében, ami miatt az 1728-as használhatóbbnak bizonyult a korábbiaknál. Perjés Géza arra a következtetésre jutott, hogy az

⁶⁴Dányi 1962, 12–13.

⁶⁵Uő. 6–9.

⁶⁶Uő. 13.

⁶⁷Perjés 1968, 1037–1045.

⁶⁸Uő. 1974, 1068–1100.

⁶⁹Uő. 1978, 11–80.

⁷⁰Uő. 1979, 33–109.

⁷¹Vö. Uő. 1968, 1038; Uő. 1974, 1068.

⁷²Vö. Acsády 1896, 17–18; Perjés 1968, 1039.

⁷³Perjés 1968, 1040–1041.

⁷⁴Vö. Uő. 1968, 1039–1040; Uő. 1978, 16; Demeter 2024, 49, 96.

⁷⁵Perjés 1978, 18.

1728-as adatok arányuk és viszonyuk alapján megközelítik a valóságot.⁷⁶ Ez a jelenlegi munka szempontjából rendkívül releváns, hiszen a várt eredmények esetében nyilvánvalóan torzulások lesznek a valósághoz képest, de ezeket az adatokat más települések meglévő adataival össze lehetne vetni. Perjés Géza tanulmányainak ismerete elengedhetetlen az összeírások bármilyen jellegű értékelésének és felhasználásának megvalósításához, hiszen olyan eredményekhez jutott, amelyeket korábban senki sem tudott ilyen átfogó jelleggel ismertetni.

T. Mérey Klára Tolna mezőváros 1711 és 1790 közötti történetét foglalta össze, amelyben felhasználta mind a három 18. század eleji országos összeírást, valamint további a címben behatárolt időszakból származó forrásanyagot.⁷⁷ Az 1711 és 1728/1729 közötti időszakra a vándorlások koraként hivatkozik, mert a vizsgált megyei és országos összeírások segítségével megállapítható, hogy az adózók névanyagában folyamatos változás fedezhető fel, és igen alacsony azok száma, akiket folyamatosan feltüntetnek.⁷⁸ A fellelhető adatok alapján – nem minden megyei összeírás tartalmazza ezeket az adatokat – bemutatta a szántó-, rét- és szőlő terület alakulását, a terméshozamot, az állatállományt, az iparúzést, kocsmát és mészárszéket.⁷⁹ Az országos összeírások alapján kísérletet tesz a népességszám meghatározására, amelynek során figyelembe vette Dávid Zoltán 1957-ben közzétett észrevételeit, így azt a következtetést vonta le, hogy a népesség 8 év alatt legalább négyszeresére növekedett.⁸⁰ T. Mérey Klára a helytörténeti kutatásokban felhasználható megyei és országos összeírások felhasználhatóságát viszonylagos részletességgel ismertette, és Tolna 18. századi gazdaságáról és társadalmáról átfogó képet szolgáltatott.

Faragó Tamás 1996-os tanulmányában az 1715. és 1720. évi országos összeírásokra hívta fel a figyelmet.⁸¹ Az adóösszeírások demográfiai történeti célra történő felhasználásának nehézségeit a Dányi Dezső által megfogalmazottakon⁸² túl további hárommal egészíti ki.⁸³ A korábbi munkákkal egyetértésben írt az összeírások céljáról és nehézségeiről,⁸⁴ de a két összeírás közötti különbségre is kitért.⁸⁵ Nem csak Acsády Ignác munkáját, hanem Dávid Zoltán kritikáját is elemezte.⁸⁶ A nemzetiségek számának meghatározásához használt névanyag

⁷⁶Vö. Uő. 1968, 1044; Uő. 1979, 109.

⁷⁷T. Mérey 1992, 175–248.

⁷⁸Uő. 177–179.

⁷⁹Uő. 182–185.

⁸⁰Uő. 191–192.

⁸¹Faragó 1996, 102.

⁸²Dányi 1959, 12–13.

⁸³Faragó 1996, 100–101.

⁸⁴Uő. 103–104.

⁸⁵Uő. 104–105.

⁸⁶Uő. 109–114.

elemzést nem tartotta célravezetőnek.⁸⁷ Véleménye szerint azonban az Acsády Ignác által használt háztartásnagyság adatai a népességszám becsléséhez relevánsabbnak tűnnek,⁸⁸ mint azt korábban mások megítélték, de az összeírásokból kimaradt személyek számának meghatározását egyértelműen megbízhatatlannak vélte.⁸⁹ A kimaradt településekre vonatkozó információk feltárásához indokoltnak tartotta a településtörténeti kutatásokat, hiszen Acsády közel ezer településről nem rendelkezett semmilyen adattal.⁹⁰ A tanulmány alapján rendszerezésre kerültek az Acsády Ignác kiadványában kétesnek ítélt részek, valamint betöltölte a célját, hiszen a dokumentumok jövőbeli kutatásához útmutatást biztosított.

Borosy András kétkötetes munkája 1997-ben jelent meg az 1728. évi országos összeírás Pest-Pilis-Solt vármegye fennmaradt irategyütteseinek alapján.⁹¹ Az első kötetben található előszó az adózás történetének rövid áttekintését, az 1728-as összeírás elkészítésének előzményeit és menetét, valamint a rovatok ismertetését tartalmazza a vármegyére vonatkozóan.⁹² Ez utóbbi esetben kimutatta, hogy Pest-Pilis-Solt és Nógrád vármegyében az összeírás rovatai különböznek.⁹³ Ezt követően a pilisi, kecskeméti, solti járásokon belüli településekhez tartozó megjegyzéseket és az eredetileg elkészített összeírást táblázatos formában közölte.⁹⁴ A második kötetben folytatódik a Solti járás településeihez tartozó észrevételek és táblázatok adatainak közlése, amelyet a váci és a kékői járás⁹⁵ településeinek ismertetése követ.⁹⁶ Ez utóbbiak 1997-ben Pest megye részét képezték, de az összeírás idejében közigazgatásilag Nógrád vármegyéhez tartoztak. Az adatok bevonásának indoklását az előszóban olvashatjuk, ami alapján a szerző célja, hogy átfogó képet adjon a mai Pest megyéhez tartozó településekről, de az irategyüttes az egykori Fejér vármegye területéről nem maradt fenn, valamint sikertelen volt Hont vármegye dokumentumainak felderítése.⁹⁷ Borosy András is a települések adózóinak adófizető képességének feltérképezésében határozta meg az összeírás feladatát, hiszen az anyagi helyzet, a jövedelmek forrásai ezt tükrözik.⁹⁸ A két kötet nagyban segíti azon kutatók munkáját, akik Pest-Pilis-Solt vármegyét vagy egyes települései vizsgálják.

⁸⁷Uő. 111–112.

⁸⁸Uő. 112.

⁸⁹Uő. 112–113.

⁹⁰Uő. 113–114.

⁹¹Borosy 1997a; Borosy 1997b.

⁹²Uő. 1997a, 9–14.

⁹³Uő. 1997a, 13–14.

⁹⁴Uő. 1997a, 15–641.

⁹⁵Öt település: 1. Penc (nincsenek megjegyzések), 2. Rád, 3. Kosd, 4. Verőce, 5. Kisoroszi. Lásd: Uő. 1997b, 1269–1294.

⁹⁶Uő. 1997b, 647–1294.

⁹⁷Uő. 1997a, 9–14.

⁹⁸Uő. 1997a, 10.

Benda Gyula 1997-ben Acsády Ignácra hivatkozva megállapította, hogy Keszthelyen nem készült el az 1720. évi országos összeírás, de az 1715. vagy 1728. évi országos összeírásról nem szól, ami némi hiányérzetet keltett egy átfogó munka esetén.⁹⁹ Ennek ellenére a kész mű nem veszít az értékéből, példaértékű munkának számít a helytörténeti kutatások között.¹⁰⁰ Benda Gyula rendkívül fontos kijelentést tett arra vonatkozóan, hogy „a paraszti gazdálkodást [...] az adóztatás feltehetően torzító tükrén keresztül ismerhetjük meg”¹⁰¹, ami véleményem szerint igaz az adózó társadalomra is. Ezen túlmenően felhívja a figyelmet arra, hogy a 18. századi összeírások összevetésénél nehézséget jelent a névanyag azonosíthatósága.¹⁰² Az általam használt forrásanyagok esetében ez nem jelentett korlátot, viszont jelentős megállapítás, hiszen egyes nevek névváltozata, eltérő helyesírása is megjelenik a különböző évből származó összeírásokban.

Rémiás Tibor szerkesztésében olvashatunk Torna vármegyéről 18–19. századi források alapján, amelyben a forrásközlések mellett többek között helyet kapott egy, a 18. századi társadalomról szóló tanulmány.¹⁰³ Táblázatos elrendezésben az egyes járásokon belüli településekre bontva mind az 1715. évi, mind az 1720. évi országos összeírás adatait, valamint ezek összesítő táblázatait közölték.¹⁰⁴ A források a kötetben jegyzetelések és tanulmány nélkül jelentek meg, ami nélkül véleményem szerint nem lehet kontextusba helyezni őket. A források közlésén túl nem nyújt számottevő új információt a munka a 18. századi eleji országos összeírásokra vonatkozóan.

Horváth Gergely Krisztián nem kifejezetten érinti a dolgozatban használt forrásanyagot, viszont két tekintetben kiemelendő a 2005-ben megjelent tanulmánya az adózás rendszerével és ennek a jellemzőivel kapcsolatban.¹⁰⁵ A dikális adózási rendszerről megállapítja, hogy ezek kizárólag annyi adó kivetéséről határoztak, amelyek a hadsereg és államapparátus fenntartásához elengedhetetlenek voltak, vagyis az összeírások célja nem az adóterhek növelése és az állami bevételek gyarapítása.¹⁰⁶ Továbbá 1773-ig nem volt homogén az adókatégoriák besorolása sem,¹⁰⁷ ekkor jött létre az arányos adóteherviselési rendszer.

⁹⁹Benda 1997, 81.

¹⁰⁰Uő. 1997, 76–143.

¹⁰¹Uő. 2006, 379.

¹⁰²Uő. 2006, 414.

¹⁰³Rémiás 2002.

¹⁰⁴Uő. 15–50.

¹⁰⁵Horváth 2005, 160–189.

¹⁰⁶Uő. 161.

¹⁰⁷Uő. 163.

Besze Tibor 2007-ben megjelent monográfiájában Gyöngyös népességét, társadalmát és mezőgazdaságát mutatta be, amelyhez az 1715. és 1720. évi összeírást is felhasználta.¹⁰⁸ Ezekről a korábban megjelent munkákkal összhangban megállapította, hogy kritikával kell őket kezelni az adatok tükrében.¹⁰⁹ Az összeírások pontatlanságát többek között úgy indokolja, hogy a nemzetiségekre vonatkozóan nem tartalmaznak adatokat, pedig a korszakban biztosan éltek szlovákok, görögök és zsidók is Gyöngyösön.¹¹⁰ Az 1720. évi viszont megítélése szerint pontos adatokkal szolgál a szőlőkről és a szőlősgazdák társadalmi megoszlásáról,¹¹¹ ami fontos információt jelent az összeírás felhasználhatóságának vizsgálatához.

Bácskai Vera 2007-ben kiadott kétkötetes tanulmánykötetében többször is felhasználja az 1720. évi országos összeírás adatsorait, és a korábbi szerzőkkel egyetértésben hangsúlyozza, hogy bizonytalan képet mutat az adatok pontosságának megbízhatósága, viszont kiterjed a korabeli Magyar Királyság szinte teljes településhálózatára, ami részletekbe menő összevetést tesz lehetővé.¹¹² Ugyanebben a kötetben egy további tanulmányban kimutatja, hogy az országos összeírás és a dikák között milyen mértékű eltérés fedezhető fel.¹¹³ Mivel mindkét említett tanulmány számos forrás mentén ad képet a társadalomról, ezért ezek ismeretének felhasználása elengedhetetlen azon munkák esetében, amelyek a 18. századi társadalmat vizsgálják. Bácskai Vera egy 2014-es tanulmányában ismételten felhívta a figyelmet arra, hogy az 1720. évi összeírás csak az adózó háztartásfőket jegyzi, ezért nem lehet a teljes népességre való következtetéseket levonni.¹¹⁴ Szintén ebben a tanulmányban az Acsády Ignác által használt módszer kritikáját is megfogalmazta, és kiemelte, hogy a „népességszám meghatározása tehát erősen bírálható és bírált számításain, pontosabban becslésein alapult”¹¹⁵. Ez megegyezik a Perjés Géza által korábban megfogalmazott gondolattal, vagyis Acsády Ignác munkássága meghatározó volt, de összességében kritikával kell kezelni.

Ifj. Barta János Zemplén vármegye 18. század végi gazdaságát és társadalmát mutatta be, de a 18. század eleji országos összeírások pontatlanságairól szóló gondolata figyelemre méltó, miszerint a 18. század eleji összeírások elkészítését nem kizárólag a rendi kiváltságok, hanem a szakképzett apparátus hiánya is nehezítette.¹¹⁶ Ezek miatt is kell megfelelő kritikával és módszertani megközelítéssel kezelni az ezekben fellelhető információkat.

¹⁰⁸Besze 2007, 12–28, 52–121.

¹⁰⁹Uő. 9, 14,

¹¹⁰Uő. 22.

¹¹¹Uő. 76, 78, 81.

¹¹²Bácskai 2007b, 447.

¹¹³Uő. 2007a, 467.

¹¹⁴Uő. 2014, 160.

¹¹⁵Uő. 2014, 160.

¹¹⁶Barta 2009, 19.

Mihalik Béla Vilmos Pély 18. századi népességét vizsgálta,¹¹⁷ ami a jelenlegi kutatás szempontjából azért is jelentős, mert a község szintén Heves és Külső-Szolnok vármegyéhez tartozott, azon belül is a Tiszai járás részét képezte. A forrásokban is egyezés figyelhető meg, hiszen az országos összeírásokon túl a Tiszai járásban készített összeírások teljes mértékben fedik egymást.¹¹⁸ A kutatás fő irányát mégsem ezek a források adták, hanem az anyakönyvek, amelyek segítségével Pély népességének demográfiai vizsgálatát végezte el.¹¹⁹ Mihalik Béla Vilmos tanulmánya a jelenlegi kutatáshoz releváns továbblépési lehetőséget ad.

Demeter Gábor és Horváth Gergely Krisztián közös tanulmánya a Perjés Géza által az 1728. évi országos összeírásról megfogalmazott forráskritikája alapján vizsgálta Sopron vármegye jelentőségét az ország gazdaságában és társadalmában.¹²⁰ Perjés Géza struktúráján és kérdésein keresztül közelítették meg a vármegye adatait, amelyeket országos kontextusba helyezve közöltek.¹²¹ Ennek keretében modern digitális lehetőségekkel Perjés Géza módszereit követve és eredményeivel összehasonlítva valósították meg Sopron vármegye adatainak feldolgozását. Ennek eredményei számos tekintetben egyezést mutatnak a Perjés Géza által feltártakkal.¹²² Azonban fontos kiemelni, hogy a regionális sajátosságok meghatározó szerepet játszanak az egyes vármegyékhez köthető eredményekben.

Demeter Gábor kutatásának a középpontjában a területi differenciáltság mértéke, aspektusai és változásai álltak. Ennek keretében a 18. századi eleji országos összeírások adatainak statisztikai és térképi elemzését is megvalósította.¹²³ A munka a területi egyenlőtlenségek vizsgálatával nagymértékben hozzájárul a 18. század kutatásához, hiszen az adatsorok elemzésekhez való felhasználásához elengedhetetlen a források beható ismerete és kritikája, valamint a szakirodalom széleskörű ismerete. A szerző olyan munkát készített, amely a regionális- és helytörténetet kutatók számára megteremtette az országos kontextust. A legfőbb kritika az, hogy a településsoros adatbázist vagy már publikált adatok, vagy az összegzősorok átvételével készítette el, ami miatt feltételezni kell a korábbi munkák teljességét és az összeírók hibátlan összeadási készségét és nem számol az esetleges figyelmetlenségekkel. Ezt figyelembe véve is rendkívül értékes munka.

¹¹⁷Mihalik 2010, 437–465.

¹¹⁸A táblázat áttekintést ad a fennmaradt forrásanyagokról, lásd uő. 440.

¹¹⁹Uő. 438–439; 441–459.

¹²⁰Demeter – Horváth 2023, 155–179.

¹²¹Demeter – Horváth 2023, 156–157.

¹²²Demeter – Horváth 2023, 176–178.

¹²³Demeter 2024, 9–139.

A források

A felhasznált források országos és megyei összeírásokat tartalmaznak. Abban az esetben, ha a forrásnak létezik digitalizált és a vármegyei levéltárban is őrzött példánya, a kettőt egymással összehasonlítom, hogy kimutathatóvá váljanak az esetleges eltérések. A két dokumentumegyüttes felhasználása azért is fontos, mert nem minden esetben ugyanolyan módon tüntetik fel az információkat. Mivel elengedhetetlen a dokumentumokban rejlő adatok racionális felhasználása, ezért elengedhetetlen a források tartalmának értékelése. A fejezet kiemelt szerepet tölt be az adatállomány hitelességének és felhasználhatóságának megállapításában.

Az országos összeírások

Az 1715. évi országos összeíráról az 1715. évi LVII. tc. rendelkezett és egyben meghatározta az elkészítés módját, azaz „*az ország egyik kerülete írja össze az ország másik kerületét*”¹²⁴. Az összeírás célja pedig a 4.§-ban olvasható, miszerint „*az igazságos és méltányos arányt országrészenként vagy az ország mondott kerületei szerint megállapítsák*”¹²⁵. Az előbb említett törvényhez szorosan kapcsolódik az 1715. évi VIII. tc.¹²⁶, hiszen a 2.§ elrendelte az állandó katonaság fenntartásához való hozzájárulást, vagyis „*[...] rendes katonaságot kell tartani, mely kétségtelen, hogy zsold nélkül fenn nem állhat, ezt pedig adózás nélkül beszerezni nem lehet: ezért az erre szükséges segélyek és adók dolgában a karokkal országgyűlésileg [...] kell határozni*”¹²⁷.

Az 1720. évi országos összeírást az 1715. évi eredményeinek felülvizsgálata és hiányainak pótlása miatt végezték el. A gyakorlati megvalósítást III. Károly magyar király gróf Pálffy Miklós nádornak küldött 1720. április 26-án kelt leiratában olvasható módosított összeírási minta, szabályzat és utasítás alapján kezdték el, amelynek szövegét Acsády Ignác közreadta.¹²⁸ Mégsem tekinthető teljesen az előző megismétlésének, hiszen módosítottak az utasítás szövegén, így nem egyezett meg teljesen az összeírandó személyek köre.¹²⁹

Mindkét évben Heves és Külső-Szolnok vármegyében Komárom megye küldöttei készítették el az összeírást, de a Nagykun és a Jász kerületekbe is őket küldték.¹³⁰ Acsády Ignác

¹²⁴1715. évi LVII. tc. *az adóhátralékok elengedéséről s azok összehalmozásának elkerüléséről, továbbá a pénztárosok számadásainak beköveteléséről s a vármegyék összeírásáról*, 3.§.

¹²⁵1715. évi LVII. tc. *az adóhátralékok elengedéséről s azok összehalmozásának elkerüléséről, továbbá a pénztárosok számadásainak beköveteléséről s a vármegyék összeírásáról*, 4.§.

¹²⁶Acsády Ignác a tc. 2–4.§. paragrafusát az 1. lábjegyzetben latinul közölte, bővebben lásd Acsády 1896, 11.

¹²⁷1715. évi VIII. tc. *a felkelésről és adózásról*, 2. §.

¹²⁸Acsády 1896, 16–18.

¹²⁹Uő. 1896, 16–20.

¹³⁰Uő. 1896, 14, 404, 407.

kimutatása alapján rendkívül gyorsan végezték el az összeírók a feladatukat,¹³¹ ezért feltételezhetően nem a személyek önbevallása, hanem a bírók eskü alatti vallomása alapján dolgoztak az idő rövidségére való tekintettel.¹³² Az összeírók számos hiánysággal rendelkeztek, hiszen nem ismerték a vármegye pontos területét, a használt mértékegységeket, olykor a nyelvhasználat is nehézséget okozott, ezért is jelentős a szakképzett apparátus hiánya.¹³³ Mindkét összeírás egy táblázatos és egy szöveges részből áll, az észrevételek igen rövidek vagy csak részlegesen elérhetők az online adatbázisban.¹³⁴ A főrovatok közötti eltérést az 1. számú táblázat szemlélteti.

1. sz. táblázat: Az 1715. és 1720. évi országos összeírás táblázatos rovatai latinul és magyarul

1715. évi országos összeírás		
	Latinul	Magyarul
Rovatok	Nomina et Cognomina Colonomum et Inquilinorum de Taxator Ignobilium.	Az adófizetés alá eső nem nemesek, jobbágyok, zsellérek keresz- és családneve.
	Terra colonicales.	Jobbágyföldek.
	Exstirpatitue.	A művelés alá nem tartozó földek.
	Prata Falcatora.	Rét kaszálók számában.
	Vinae fossor.	Szőlők kapások számában.
1720. évi országos összeírás		
	Latinul	Magyarul
Rovatok	Nomina et Cognomina Colonomum et Inquilinorum Affertimentias habentium.	Jobbágyok, zsellérek keresz- és családnevei, akik bérbe adott földet birtokolnak.
	Terras Seu Agros quot Cubulorum Posoniensium Capaces habet.	Mekkora földterületet vagy szántóföldet birtokolnak pozsonyi köbölben?
	Prata quot Falcatorum Seu Curruum habet.	Mennyi kaszás vagy szekér szükséges a rétek megműveléséhez?
	Vinae Juri Montano Promontorio quot Fossorum.	A szőlők megműveléséhez szükséges munkások száma.

Ahogy az 1. táblázat mutatja, az összeírandó személyek meghatározásában különbség volt, hiszen 1715-ben kikötötték, hogy nem nemes származású személyekről van szó, míg 1720-ban ez nem történt meg. A rovatok meghatározása is részletesebb, bár 1720-ban a szőlőket nem tüntették fel. A rétek esetében már nem csak a kaszások, hanem a szekerek száma is megjelenik. Szolnok mezővárosban 1715-ben csak a szántóra és a rétre vonatkozó adatokat töltötték ki, viszont 1720-ban kizárólag a szántóterületet adták meg pozsonyi köbölben.

¹³¹Uő. 1896, 15, 19.

¹³²Vö. Dávid 1957, 150–151; Faragó 1996, 103.

¹³³Vö. Acsády 1896, 15–16; Faragó 1996, 103–104.

¹³⁴Lásd bővebben MNL-OL-N 78, 1715. évi országos összeírás, 5. téka, Tiszai járás, Szolnok, 75–76, 102; MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157–161, 385.

Az 1715. évi országos összeírás szöveges részét a dolgozat terjedelmi keretei miatt nem közlöm, az 1720. évi összeírásból kizárólag a fontosabb észrevételeket emelem ki, amelyek pontos helyét mindig jelzem a forrásban.¹³⁵ Ez alapján meg tudható, hogy kétnyomásos földművelést alkalmaztak, a termelékenység pedig 4 pozsonyi köbölben határozható meg, amelyből ha levonják a földesúri járadékot, a tizedet, az aratók és cséplők részét, akkor 3 pozsonyi köböl marad.¹³⁶ Már az 1715. évi összeírásban is feltüntették, hogy a mezővárosban saját használatra nem állnak rétek rendelkezésre, hiszen a 30 kaszás nagyságban megadható rétet a helyőrség és a tisztek használatába utalták.¹³⁷ A lakosok a rétek egy részét felosztották és szántóföldekké alakították át.¹³⁸ A mezőváros fiskális birtok léte miatt a szomszédos Acs és Szentivány területét közös használatba vették, ahol szintén hasonló kapás nagyságú rétek álltak a rendelkezésükre, de ezek a Tisza áradásainak vannak kitéve és változatos minőségű szénát teremnek.¹³⁹ A legelők körülbelül 400 marha és 500 juh tartására elegendők, alaposabb szemrevételezés alapján nagyobb számú állatállomány tartására is alkalmasak, viszont a sótár miatt idegen állatok számára is fenntartották ezeket.¹⁴⁰ További legelőterületet a Pest vármegyei Paladics birtokon szereztek, ahol évente 100 forint adóért bérelték a területet és további 200 állat tartása vált lehetségessé, emellett 10 kaszás rét áll rendelkezésre.¹⁴¹ A mezőváros földjei 20 köböl búzát adtak.¹⁴² Andreas Terjék, Andreas Bajtai és Michael Szabó egy szárazmalommal (*molam siccam*) bírtak, amely évente harminc köböl búzát őrölt, a nemzeti katonaság (*Militia Nationalis*) pedig további kettőt birtokolt.¹⁴³ A katonaság gazdálkodásáról jegyzőkönyvet kellett volna készíteni, de ezt nem fogadták el, ezért a megvalósítása elmaradt.¹⁴⁴ A terület feltérképezése során kiderült, hogy a szántóföldek terméshezama 2500 pozsonyi köböl, amely tartalmazta a katonaság által használt földeket is.¹⁴⁵ A legelők használatáért a só szállítók minden állat után 1-1 dénárt kötelesek fizetni, de ezt a díjat jóakarattal és a katonasággal való jó viszony miatt nem szedték be szigorúan.¹⁴⁶ Jelentéktelen jövedelemnek tartották a széna értékét, hiszen nem haladta meg az évi 17 forintot.¹⁴⁷ Az észrevételek megerősítik, hogy

¹³⁵Vö. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 555. 163–166; MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 156–158.

¹³⁶MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 156–157, 1. bekezdés.

¹³⁷MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 157, 2. bekezdés.

¹³⁸Uo.

¹³⁹MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 157, 3. bekezdés.

¹⁴⁰MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 157, 4. bekezdés.

¹⁴¹Uo. és folytatólagosan a 158. oldalon.

¹⁴²MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 158, 5. bekezdés.

¹⁴³MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 158, 6. bekezdés.

¹⁴⁴Uo.

¹⁴⁵Uo.

¹⁴⁶Uo.

¹⁴⁷Uo.

Szolnokon nagy jelentőséggel bírtak a sóházak, sótárak, valamint a lakosságnak a katonasággal való együttéléséről is tudósít, mivel rendkívül nagy szerepük volt a mezőváros (mező)gazdasági életében.

Az 1715. évi összeírásban a személyekre vonatkozóan nem írtak fel különböző észrevételeket. 1720-ban a két elsőként összeírt személynél jelölték a mezővárosban betöltött tisztségüket, ez alapján Terék András¹⁴⁸ a bíró (*iudex*), Szakmáry György¹⁴⁹ pedig a jegyző (*notarius*) volt. További két főnél olvasható megjegyzés Tompa András nemes (*nobilis*)¹⁵⁰ és Bata Pál rokkant személy (*persona miserabilis*).¹⁵¹

Az 1728. évi országos összeírást az 1723. évi LXVII. tc.¹⁵² rendelte el, hiszen a két korábbi összeírást alkalmatlannak tekintették az adóképeség felmérésére. Szolnok esetében a szántóterületre, a rétre és szőlőre vonatkozó rovatokat töltötték ki, kizárólag azt jelölték, hol található a rét és a szőlő. Ezek között szerepel Paladics,¹⁵³ Fokoro,¹⁵⁴ Acso,¹⁵⁵ Varsány,¹⁵⁶ Szanda,¹⁵⁷ Kürü.¹⁵⁸ A személyekre vonatkozóan nem található megjegyzés, viszont feltüntették a kézműveseket és a kalmárokat. Az elkészített dokumentumban a fejléceket nem írták fel minden oldalra, így Szolnoknál sem. Ez a kutató munkáját nehezíti, hiszen meg kell keresnie ahol ezt megtették, és önállóan kell az oszlopokhoz rendelnie.

Két személy esetében jelölték a betöltött tisztséget, Németh György bírónál (*iudex*) és Ecseky János jegyzőnél (*notarius*).¹⁵⁹ Egyéb jelöléseket nem alkalmaztak, csak a korábban említett kézműveseket jegyezték. Ellenben az 1728. évi összeírás tartalmaz olyan személyeket, akiket később kihúztak, mint Molnár Mihály, Nagy András, Dömén Demeter, Szabó Mihály,¹⁶⁰

¹⁴⁸Az összeírásban Andr[eas] Terék. Vö. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 555. 159; MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 152; MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157.

¹⁴⁹Az összeírásban Geor[gius] Szakmáry. Vö. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 555. 159; MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 152; MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157.

¹⁵⁰Az összeírásban Andr[eas] Tompa. Két változatban a többi adózó között, a digitalizált anyagban viszont külön tüntették fel településenként a nemeseket. Vö. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 555. 159; MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 152; MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 385.

¹⁵¹Az összeírásban Paulus Bata. Vö. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 555. 159; MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 152; MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157.

¹⁵²1723. évi LXVII. tc. a porták kiigazításáról és az ország összeírásáról

¹⁵³Az 1720. évi országos összeírásban is jelzett, Pest vármegyéhez tartozó birtok.

¹⁵⁴A mai Besenyszög irányában található terület.

¹⁵⁵Az 1720. évi országos összeírásban is jelezték, napjainkban a szolnoki holtág mellett található.

¹⁵⁶Varsányi domboknak is nevezték, Szandán túl helyezkedett el. Verseghy Ferenc A Külső-Szolnok című versében is említi.

¹⁵⁷Ma Szandaszölös, amely közigazgatásilag Szolnok városrészét képezi, korábban önálló településként szolnokiak birtokában volt.

¹⁵⁸A mai Nagykőrű településnél.

¹⁵⁹Az összeírásban Georg[ius] Németh és Joan[n]es Ecseky. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 570. 121.

¹⁶⁰Az összeírásban Michael Molnár, Nagy Andr[eas], Demetrius Dömén, Mi[c]haell Szabó. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 570. 121.

Pap János,¹⁶¹ Csöke Demeter,¹⁶² Mészáros András.¹⁶³ Ennek okát nem magyarázták a megjegyzések között.

Feltehetőleg mindhárom összeírásban a bíróval kezdték az összeírást, hiszen ez utóbbi kettőben az első személy neve mögött jelölték ezt a tisztséget. Ez a megyei összeírások többségében sem volt másként, hiszen 1713-ban Bozó István, 1714-ben Takács György, 1721-ben Terjék András, 1723-ban Németh György volt a bíró. Az általam felhasznált 1725. évi összeírás nem tartalmazta a bíró nevét, viszont egy másik összeírásból kiderült, hogy Berkes György volt. 1728-ban a megyei összeírásban nincs információ a bíró személyéről, de az azonos évi országos összeírásban Németh Györgyöt nevezték meg.

A megyei összeírások

A megyei összeírásokhoz T. Mérey Klára Tolna mezővárosról szóló munkáját, valamint Mihalik Béla Vilmos Pély társadalmát vizsgáló tanulmányát használtam fel. Mihalik Béla nem a megyei összeírásokon keresztül vizsgálta a szerző a társadalmat, de táblázatos formában közölte a Tiszai járásban fellelhetőket.¹⁶⁴ 1713. és 1721. között a rovatokat magyarul adták meg, majd 1723-tól ismételten latinul.¹⁶⁵ Ez nem jelenti azt, hogy az észrevételeket, megjegyzéseket is magyarul írták meg, ezeknél megmaradt a latin nyelv használata. Ezek közül csak az első rovatot közlöm az alábbi táblázatban a terjedelmi keretekre való tekintettel, hiszen nem különítették el minden esetben az állatokat egymástól,¹⁶⁶ így egy oszlop több fajtára vonatkozó adatot is tartalmazott.

2. sz. táblázat: A hat megyei összeírás első rovatának elnevezése.

Év	Magyarul	Latinul
1713.	Gazda	-
1714.	Gazda és egy kenyéren lévő férfi személy 20 esztendőn felül	-
1721.	Gazda	-
1723.	A lakosok neve.	Nomina Incolarum
1725.	A lakosok neve.	Nomina Incolarum
1728.	A lakosok neve.	Nomina Incolarum

¹⁶¹Az összeírásban Joannes Pap. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 570. 122.

¹⁶²Az összeírásban Demetr[ius] Csöke. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 570. 123.

¹⁶³Az összeírásban Andreas Mészáros. MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 570. 126.

¹⁶⁴Mihalik 2010, 440.

¹⁶⁵MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 552. 23–26; MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 553. 3–5; MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 562/1. 11–15; MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 564. 53–55; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 566/1. 44–46; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 568/2. 18–22; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 571. 5–6; MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 573. 1.

¹⁶⁶1713-ban az 5. rovat „Hámos ló, göblyös ökör, borjas tehén”, a 7. rovat „Meddő tehén, gida, juh, tinó, üsző, csikó”. MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 552. 23–26; 1714-ben a 9. rovat „Meddő tehén, gida, juh, üsző, tinó, csikó”, vagy a 10. rovat „Fejős juh és kecske”. MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 553. 3–5; 1721-ben a 9. elnevezése „Fejős juh, kecske”, a 10. pedig „Ürü, meddő juh, kecske”. MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 562/1. 11–15.

A személyek nevéhez tartozó rovatok tartalmilag nem sokat változtak, ahogy azt a 2. számú táblázat is mutatja, viszont 1714-ben sem név szerint tüntették fel az egy kenyéren élő férfiakat, hanem csak jelezték fia szóval. Például Bata Pál vagy Bíró Benedek neve mögött közvetlenül a fiai szó szerepel.¹⁶⁷ Az 1713. évben jelölték az öregeket,¹⁶⁸ 1714-től minden évben jelölték a nincsteleneket (*nihil habens*), rokkantakat (*miserabilis*), öregeket (*sen*; *senex*).

A rovatok között az évek során csak némi változtatás történt, amelyek a fejlécek összevonásából, vagy elválasztásából adódtak. Minden esetben feltüntették az adóköteles személy vezető- és keresztnévét, a vele egy kenyéren élő személyeket 15 év felett, a feleségüket, az állatállományának számát fajta és némely esetben kor szerint bontva,¹⁶⁹ a bort akóban, a terményeket,¹⁷⁰ a halászatot, a pénzbeli jövedelmet és a dikát. Ahhoz, hogy ezeket az adatokat az országos összeírásokkal össze lehessen vetni szükséges a mértékegységek átváltása. Az adatok között eltérés figyelhető meg, emiatt közel sem tekinthető megbízhatónak. Az országos összeírással összevetve a névanyagot, kimutathatóvá válik, hogy a nevek sem mutatnak a legtöbb évben egyezést, csak néhány olyan akadt, amely mindegyikben szerepelt. Ezért született meg a döntés, hogy elsősorban a névanyagot szükséges feltérképezni ahhoz, hogy a továbbiakban a mezőváros fejlődéséről bármilyen képet lehessen alkotni és a feltárt adatokat országos kontextusba lehessen helyezni.

Módszertani jellemzők

Az adatbázis felépítéséhez iránymutatóként használtam fel Pap József 2022-ben írt munkáját, amiben részletesen mutatta be a Microsoft Access-ben történő adatbázisépítés menetét.¹⁷¹ A digitalizálás három lépésben történt. Elsőként a papíralapú dokumentum alapján a személyek neveit az összeírás évével együtt rögzítettem. Ez a forráshűség miatt volt szükséges, de az adatok összekapcsolásánál nem vezetett eredményre, hiszen az egyes összeírások eltérő formában tartalmazták a család- és keresztnéveket. Ezért szükséges volt a névállomány egységesítése, hogy az adatbázisban összekapcsolhatók legyenek az azonos nevek. Második lépésként tehát a neveket ékezetekkel és teljes alakú, magyar keresztnévvel láttam el. Ezután az ellenőrzési fázis következett, ahol a digitalizált és a papíralapú adatokat összevettem egymással, és az elütéseket is ellenőriztem, hogy ne legyen a digitalizáció okozta eltérés vagy

¹⁶⁷Az összeírásban Bata Pál és házasa fia, Bíró Bened[ek] fiai. MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 553. 3–4.

¹⁶⁸Például Demjén Demet[rius] öreg. MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 552. 23.

¹⁶⁹Jármos ökör; kölcsönbe kapott ökör és göblyös ökör; hámos ló, fejős, borjas tehén; ménesebéli öreg ló; meddő tehén, üsző, tinó; csikó; fejős juh és kecske; ürü, meddő juh, tavalyi bárány és gida; méh; esztendő és felüli sertés; fél esztendő sertés.

¹⁷⁰Őszi tavaszi búza kilában; árpa, köles kilában; zab, tenkely (tönköly) kilában; lencse, borsó kilában.

¹⁷¹Pap 2022, 15–61.

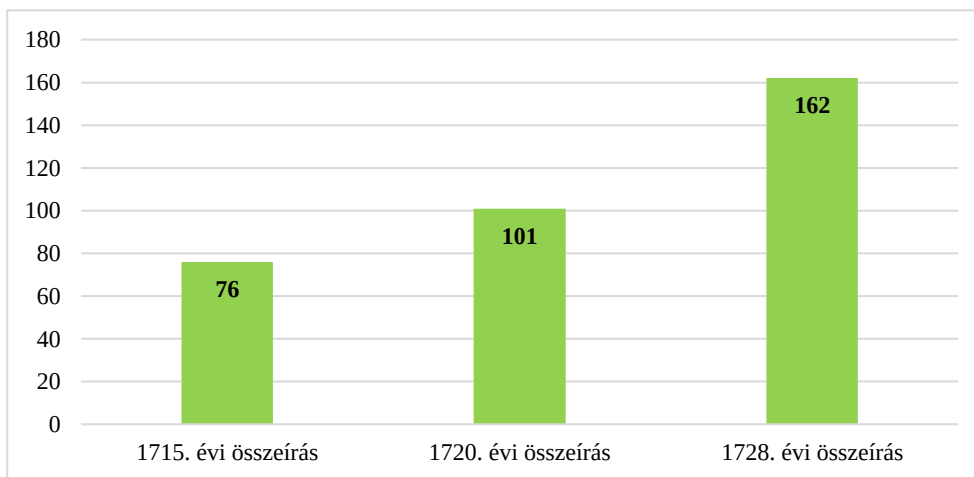
hiba. Erre azért volt szükség, mert csak azok a személyek kapnak ugyanolyan egyéni azonosítót (ID), amelyek teljes egyezést mutatnak egymással.

Ennek keretében először elkészült egy 856 adatsorból álló adatbázis, amely az összes felhasznált forrásanyag adatainak egyéni azonosítóval való ellátása után 309-re redukálódott. Az így kapott eredményeket a dolgozat további részében egymással összehasonlítva közlöm, amelyeket diagramokkal szemléltetek. Ennek keretében először a három országos összeírás névanyagát, majd külön a hat megyei összeírását mutatom be, végezetül a két forráscsoport feltárt adatait vetem össze egymással.

Az adózók névanyaga az országos összeírásokban

A három országos összeírás névanyagának vizsgálatához először is tudni kell, hogy valójában mennyi név szerint összeírt személyt tartalmaz. Ennek megállapítása a legegyszerűbb feladat az összeírások elemzése során, hiszen pontos digitalizálás esetén elég leolvasnunk a sorszámot, amelyet az utolsó személy kapott. A név szerint összeírt személyeket a három év szerinti bontásban az 1. számú diagram szemlélteti.

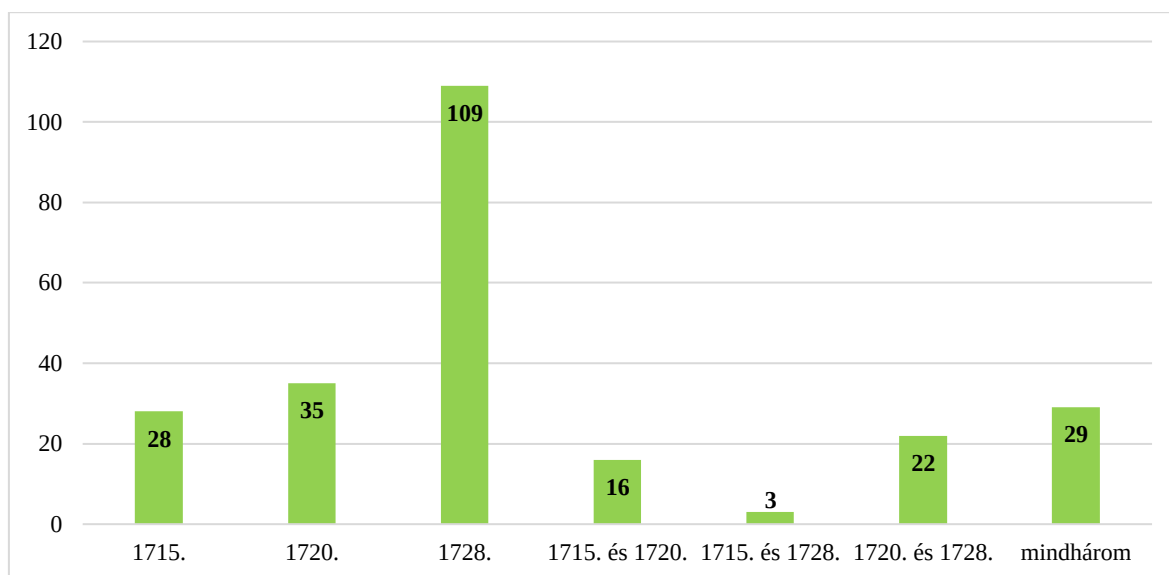
1. sz. diagram: A név szerint összeírt személyek száma Szolnokon az országos összeírásokban

A három együttesen 339 nevet tartalmaz, amelyek megoszlását az egyes összeírásokban a diagram szemlélteti. A név szerint összeírt adózók száma folyamatosan növekedett, hiszen 1715-ben 76 személyt (22,49%), 1720-ban 101 főt (29,88%), 1728-ban 161 adózót (47,63%) tüntettek fel Szolnokon. Azt, hogy az összeírásban szereplő névanyaggal kapcsolatban további következtetéseket vonjak le az anyakönyvek nélkül, nem találtam célravezetőnek, ezért a jelen dolgozat erre nem terjed ki.

Azzal kapcsolatban lehet következtetést levonni, hogy egy névalak¹⁷² hányszor és mely összeírásokban fordul elő. Ez azért lehetséges, mert nem a személyek vizsgálata történik, kizárólag a névanyagé. A 2. számú diagram mutatja, hogy mennyi azoknak a névalakoknak a száma, amelyek csak egyben, kettőben vagy akár mindháromban megjelentek.

2. sz. diagram: A névalakok előfordulásának gyakorisága az országos összeírásokban

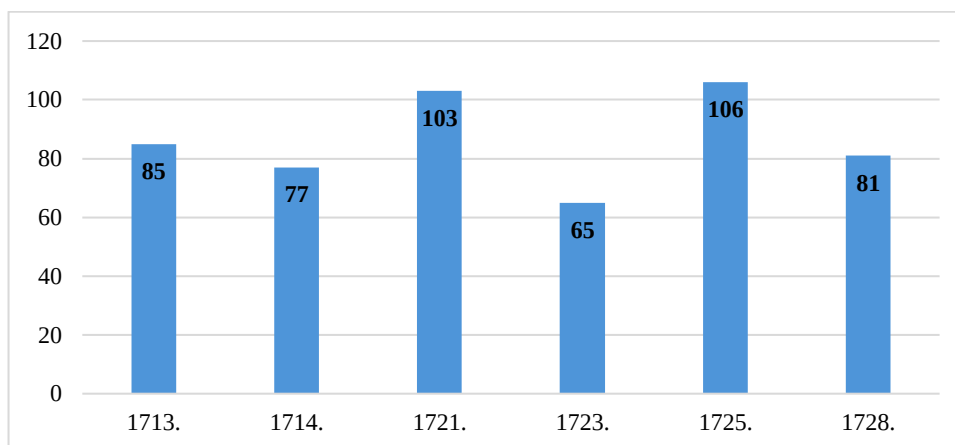
Az azonos névalakok összekapcsolása során 241 darab nevet tartalmaz az adatbázis. A 2. számú diagram alapján megállapítható, hogy a legtöbb névalak (109; 45,23%) csak az 1728. évi összeírásban található meg, hiszen az 1715. évben 28 (11,62%), az 1720. évben 35 (14,52%) azonos nevű személyt tüntettek fel. A mindháromban fellelhető névalakok a teljes állomány 12,03%-át (29 fő) teszik ki. Kimagaslóan alacsony (3; 1,24%) azoknak a száma, amelyek az 1715. és 1728. évben jelennek meg. Az 1715-ben és 1720-ban is összeírt névalakok (16; 6,64%) kisebb arányban fordulnak elő, mint azok, amelyek 1720-ban és 1728-ban is szerepeltek az összeírásban (22; 9,13%), bár egyik sem éri el a 10%-ot. Mivel kimagaslóan sok a korábbi kettőben nem szereplő névalak jelent meg az 1728. évi összeírásban, egy következő vizsgálat keretében mindenképpen szükséges annak a feltérképezése, hogy mi történt azokkal a személyekkel, akiket csak a korábbi években írtak össze, valamint megállapítható-e az anyakönyvek segítségével, hogy csak az utolsó vizsgált országos összeírásban szereplő személyek korábban is kötődtek-e a mezővároshoz.

¹⁷²A névalak alatt azokat az összeírásban szereplő neveket értem, amelyek esetében a vezeté- és keresztnév egyezést mutat, de nem jelenti, hogy a személy is azonos.

Az adózók névanyaga a megyei adóösszeírásokban

A megyei összeírások névanyagának vizsgálata során az első lépés annak a feltárása, hogy mennyi azoknak a száma, akiket név szerint összeírtak. A hat általam vizsgált megyei forrásanyagban összesen 517 névalak szerepelt, amelyek 1713 és 1728 közötti megoszlását a 3. számú diagram szemlélteti.

3. sz. diagram: A név szerint összeírt személyek száma Szolnokon a megyei összeírásokban

A név szerint összeírt adózók száma sosem mutat növekvő tendenciát, hiszen minden második vizsgált forrásban csökkenés figyelhető meg az előzőhöz képest. A 3. számú diagram alapján 1713-ban 85 nevet (16,44%), míg 1714-ben 77-et (14,89%) jegyeztek fel. Ha mindezt az 1715. évi országos összeíráshoz viszonyítjuk, akkor csökkenés állapítható meg, bár 1714 és 1715 között mindössze 1 fő a különbség. 1721-ben (103; 19,92%) az előző két évhez viszonyítva körülbelül 1,3-szer több nevet jegyeztek fel. A vizsgált összeírások közül 1723. évi tartalmazta a legkevesebb nevet (65; 12,57%), de még ez is a teljes névanyag több mint 10%-át jelenti. 1725-ben írták össze a legtöbb személyt (106; 20,51%), amely az 1723. évinek több, mint 1,5-szeresét jelenti. Nem tartom reálisnak, hogy két év alatt ilyen mértékben növekedett volna az adózó személyek száma, ezért ennek kettős oka lehet. Az egyik, hogy nem minden városrészben végezték el az összeírást,¹⁷³ a másik pedig, hogy másként határozták meg az összeírandó személyeket. Ez utóbbira vonatkozóan a dokumentum nem tartalmazott információt, de ennek feltárásához érdemes lenne a kutatás további fázisába bevonni a közgyűlési iratokat. 1728-ban ismételen csökkenés (81; 15,67%) tapasztalható az 1725. évi adatokhoz képest. Mivel 1728-ból egy országos összeírás adatai is rendelkezésre álltak, ezért egyértelműen kijelenthető, hogy az országosban jegyzett 162 név kiugróan magasnak számít a

¹⁷³Erre, hogy az összeírást csak bizonyos városrészekben végezték el, Botár Imre is rámutatott a monográfiájában. Bővebben lásd: Botár 1941, 32–35.

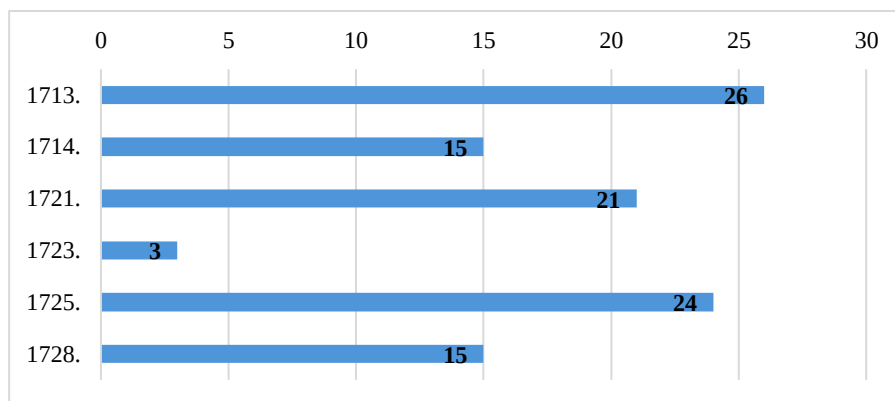
megyei 81-hoz viszonyítva, hiszen pontosan kétszer annyi nevet foglalt magába, mint a megyei. Ennek oka mindenképpen az összeírandó személyek körében keresendő, amelyhez szintén a fentebb említett közgyűlési iratokat lenne érdemes bevonni a munkába.

Összességében megállapítható, hogy egyik összeírásban sem szerepel ugyanolyan számú név, legyen szó országosról vagy megyeiről. Míg az országosokat a nevek számának folyamatos növekedése jellemzi, addig a megyei összeírások egyértelműen hullámzó tendenciát mutatnak. Ez is bizonyítja, hogy sem az országos, sem a megyei összeírások nem tekinthetők a legmegbízhatóbb forrásainknak a társadalmat illetően, de segítséget nyújtanak ahhoz, hogy némely családot, akik az évek során a mezőváros lakosságának részét képezték, azonosítani lehessen a településen. Emiatt az elemzés további részében fontosnak tartottam annak a kimutatását, hogy a megyei összeírások milyen képet mutatnak a névalakok előfordulásáról, mert ennek segítségével a későbbiekben könnyebben azonosíthatóvá válhatnak a neveket viselő személyek.

A munka során azokat a névalakokat tekintettem azonosnak, amelyek esetében a család- és keresztnévek egyezést mutatnak, valamint csak az ékezetek és a helyesírás jelentett különbséget. Ilyen volt például a nevek végén szereplő -i vagy -y betűk – Kőszeghy, Kőszegi –, a g betű után írt h betű –Varga és Vargha –, vagy a j betű i betűvel történő leírása – Baitay, Bajtai vagy Bajtay – az ékezetek elhagyása – Szabo, Szabó –, a mássalhangzók kettőzése – Milus, Millus – több esetben is. Ezek teljes sorát a dolgozat terjedelme miatt nem közlöm. Az adatbázisban történő összekapcsolás miatt is szükség volt a nevek ugyanolyan alakú átdolgozására. Az alábbi öt diagram tehát a névalakok előfordulásának gyakoriságát szemlélteti a megyei összeírásokban, amelynek elkészítése során a fentebb ismertetett helyesírási különbségeket egységesítettem.

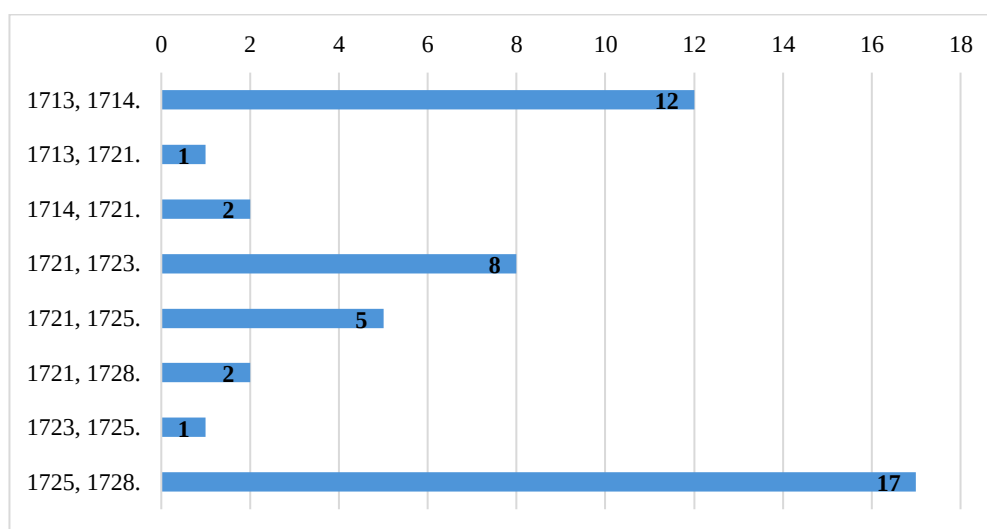
A fentebb bemutatott 517 névalakból az egységesítés során 223 maradt. Ezek megoszlása több tekintetben is színes képet mutat. Az így kapott eredményt további alcsoportokra lehet bontani az alapján, hogy egy névalak mennyi megyei összeírásban található meg. Ennek során az első csoportot alkotják azok, amelyek csak egyszer fordultak elő, a másodikat, amelyek kétszer, a harmadikat, amelyek háromszor, a negyediket, amelyek négyszer, az ötödiket, amelyek ötször, és az utolsó, hatodik csoportot, amelyek mindegyikben szerepeltek. Ezek alakulását különböző diagramokon ábrázoltam, amelyek esetében az ötödik és hatodik csoport eredményeit ugyanaz jeleníti meg.

4. sz. diagram: Azoknak a névalakoknak az előfordulása, amelyek csak egy megyei összeírásban szerepeltek

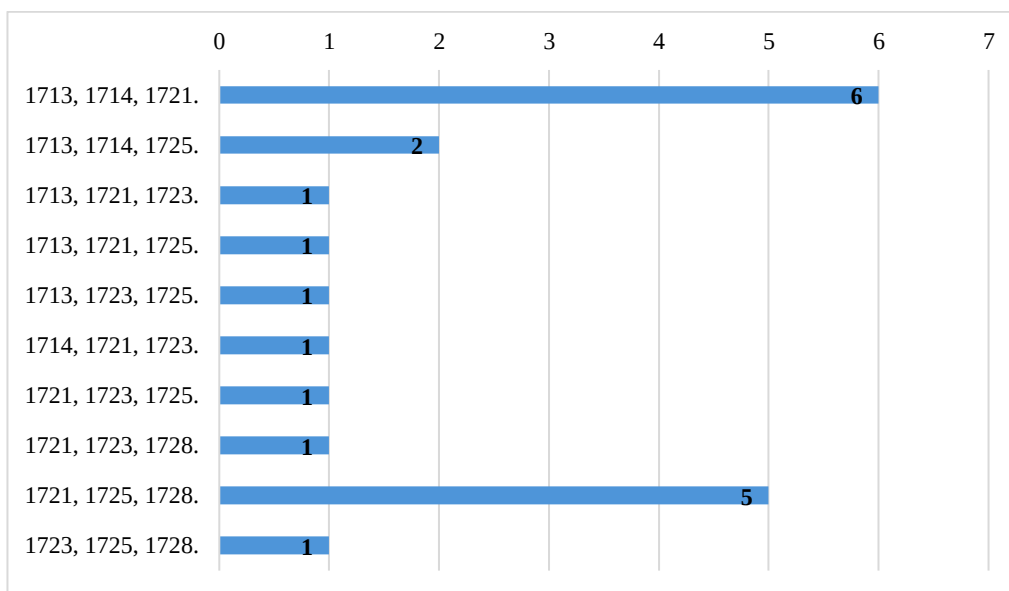
Ahogy azt a 4. számú diagram is mutatja, az első csoportba tartoznak azok a névalakok (104; 46,64%), amelyek csak egy összeírásban szerepeltek. Ezek alkotják a legnagyobb csoportot. Évekre bontva az alábbiak szerint alakulnak. 26 (25%) név szerepelt az 1713. évben, amelyet másik nem tartalmazott, és ez a legnagyobb csoport. Bár ettől nem sokkal maradt el az 1725. évi névanyag, hiszen mindössze kettővel kevesebb (24; 23,08%) olyan nevet írtak fel, amely csak ebben található meg. Ezt követi az 1721. évi 21 névalakkal (20,19%). Ezek pont azok az évek, amelyekben mindig több személyt írtak össze, mint az azt követő dokumentumban, így ez az eredmény a vártakkal egybehangzó képet mutat. Az 1714. és 1728. évi is 15-15 (14,42%; 14,42%) a többi névalakkal egyezést nem mutatót tartalmazott. Az összeírások megbízhatóságának kritikával való kezelése ellenére is a vártaknak megfelelően az 1723-as tartalmazta a legkevesebb eltérő nevet, mindössze 3-at (2,88%). Ezt azért lehetett feltételezni, hiszen ebből az évből mindössze 65 összeírt került be az adatbázisba.

5. sz. diagram: Azoknak a névalakoknak az előfordulása, amelyek két megyei összeírásban szerepeltek

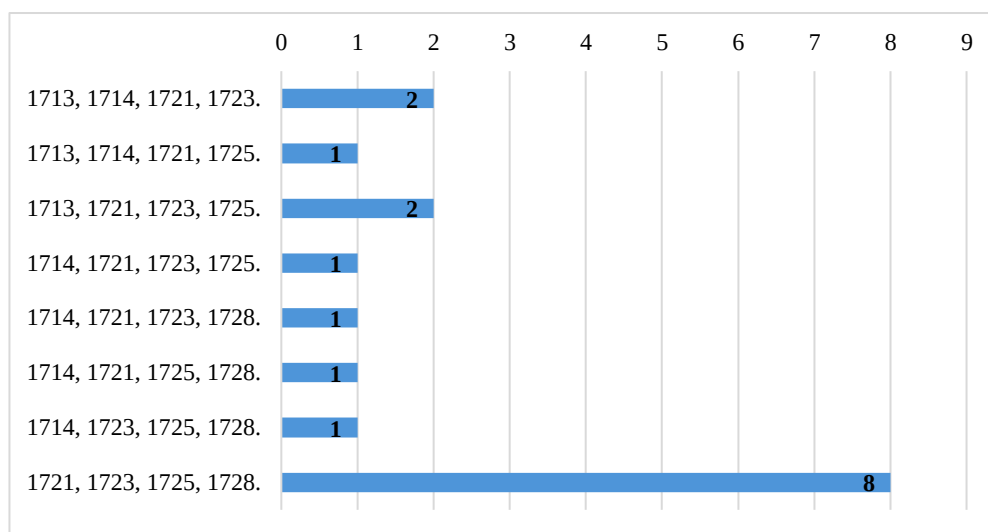
A második csoportba 48 név (21,52%) illet, hiszen azok kerültek bele, amelyek az 5. számú diagramon láthatóan pontosan két összeírásban jelentek meg. A két legtöbb névalak az 1713. és 1714. évben (12; 25%), valamint az 1725. és 1728. évben (17; 35,42%) fordult elő. Ezeket követi az 1721-ben és 1723-ban is megjelenők 8 darab egyezéssel (16,67%). Az 1721. évben szereplők más évekből származó összeírásokkal is egyezést mutattak, mivel az 1725-ben készülttel 5 névalak (10,42%), az 1714. évvel 2 (4,17%), és az 1713. évben 1 (2,08%) megegyezett. Még az 1723. és 1725. években volt 1 alak (2,08%), amely egyformaságot mutatott. Már a digitalizálás során is tapasztaltam, hogy mely nevek, milyen gyakorisággal fordulnak elő, ezért várható volt, hogy az első kettő, és az utolsó kettő fogja a legtöbb kapcsolatot tartalmazni ezen a csoporton belül.

6. sz. diagram: Azoknak a névalakoknak az előfordulása, amelyek három megyei összeírásban szerepeltek

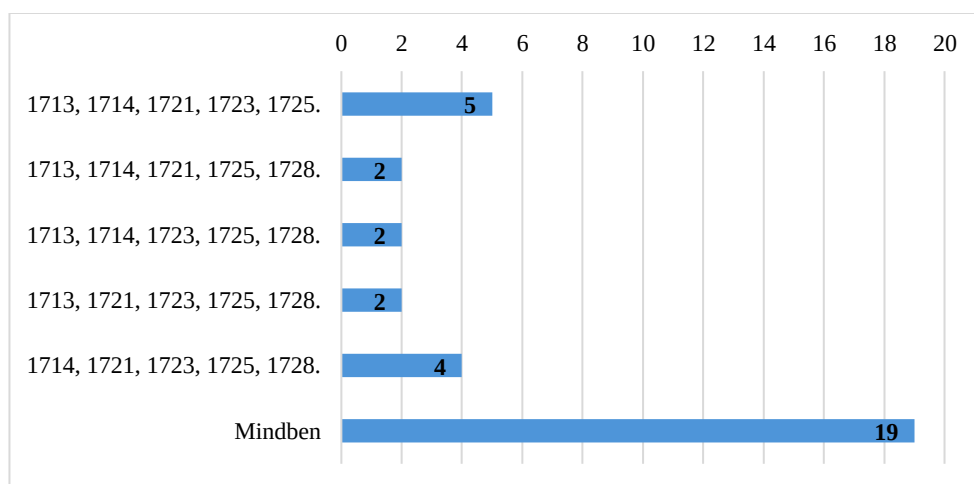
A harmadik csoportban vannak a három megyeiben fellelhetők, amelyek száma összesen 20 (8,97%). Ezek megoszlását a 6. számú diagram szemlélteti. Itt az eredmények alapján négy eltérőről lehet szólni. Az elsőnél 6 darab névalak (30%) esett egybe az 1713-as, az 1714-es és az 1721-es összeírásban. Még az 1721, 1725. és 1728. évben is volt 5 azonos név (25%). A harmadik lehetőség, hogy 2 egyezést (10%) mutatott, amely csak az 1713-ban, 1714-ben és 1725-ben készítettéknél jelent meg. A többiben található azonosságok mindig egyedülként fordultak elő (5%), az évek hét különböző kombinációja alapján.

7. sz. diagram: Azoknak a névalakoknak az előfordulása, amelyek négy megyei összeírásban szerepeltek

17 darab (7,62%) négyben is megtalálható névalak adja a negyedik csoportot, amelyek alapján három különböző számú egyezést lehetett kimutatni. Ezt a 7. számú diagram támasztja alá. Az 1721 és 1728 között készült mind a négyben szerepelt 8 darab (47,06%). Két olyan kombináció adódott, amelyekben 2-2 egyezés volt (11,76%; 11,76%). A további öt esetben pedig mindig 1 alak (5,88%) mutatott egyformaságot.

8. sz. diagram: Azoknak a névalakoknak az előfordulása, amelyek öt vagy minden megyei összeírásban szerepeltek

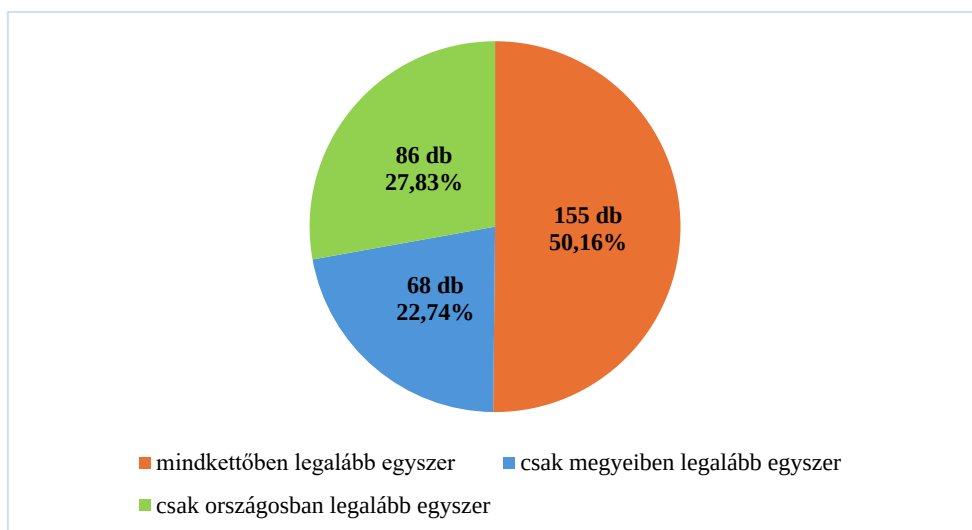
Az ötödik csoportba mindössze 15 névalak (6,73%) került be. Az 1713 és 1725 közötti összeírásokban 5 egyezés (33,33%) található. Az 1714 és 1728 között készíttetekben 4 alak (26,67%) található, amelyeket össze lehetett kapcsolni egymással. A további három összecsatolás eredményeként mindegyiknél 2 (13,33%) egyforma jelent meg. Ebben a csoportban nem olyan nagy az eltérés, mint a korábbiakban volt.

19 névalak (8,52%) fordult elő mind a hat vizsgált megyei összeírásban, ami alapján már meg lehet állapítani, hogy mely nevek jelentek meg az összes megyei összeírásban. Ez az eredmény abban a tekintetben fontos, hogy van-e olyan névalak közöttük, amely mind a három országos összeírásban is szerepelt. Ennek a vizsgálatnak az eredményeit a következő fejezetben ismertetem.

Az országos és megyei összeírások névanyagának egyezősége

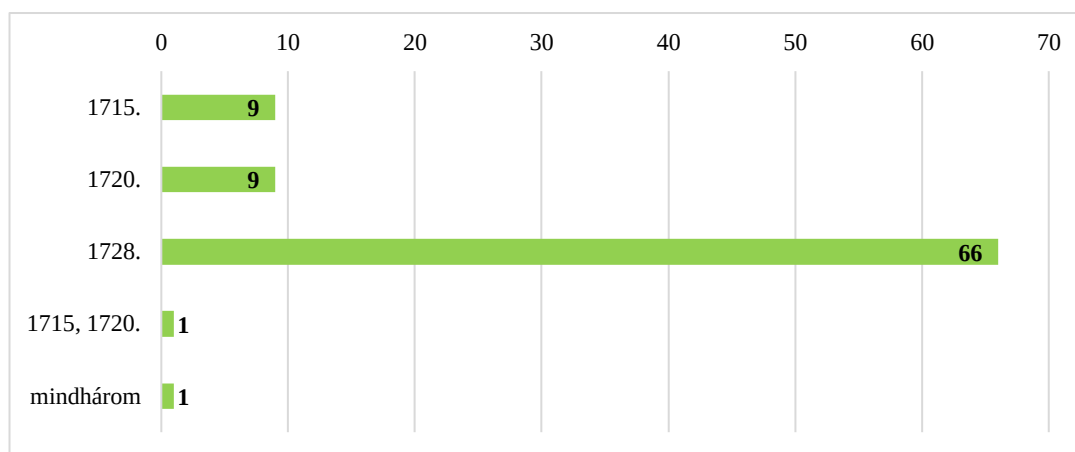
A teljes névanyagot ebben a fejezetben 299 név alkotja, amely számot az alapján lehet megkapni, ha az országos és a megyei összeírásokban előfordulók közül minden nevet egyszer veszünk figyelembe. Ezután szűrjük a duplikált adatokat, vagyis azokat a neveket, amelyek mindkét csoportban – országosban és megyeiben – is megjelennek. Ennek eredményeként lett a módszertani fejezetben említett 856 adatsorból a végleges adatbázisban 299, amelynek megoszlását az előfordulási forráshely alapján az 9. számú diagram mutatja be.

9. sz. diagram: A névalakok előfordulása a teljes adatállományban

A diagram alapján egymástól jól elkülöníthetővé válik a három véglegesen kialakított csoport, amelyek a felhasznált forrásanyagok típusai szerint kerültek felosztásra. A legnagyobb csoportot (155; 51,84%) alkotják azok a névalakok, amelyek a megyei és az országos összeírásban is szerepelnek. A csak az egyik forráscsoportban fellelhető nevek együttesen 48,16%-ot tesznek ki, amelyek közül a csak országos összeírásban szereplők 25,42%-ot (76), a megyeiben lévők – 68 darab – pedig 22,74%-ot jelentenek. Várható volt, hogy az országos összeírás némileg több eltérést tartalmaz, hiszen a névanyag bemutatása során is nyilvánvalóvá váltak a különbségek. A továbbiakban ezen a három csoporton belüli névanyag megoszlásának az ismertetését végzem el, az előfordulási évekre bontva a 10. számú diagram alapján.

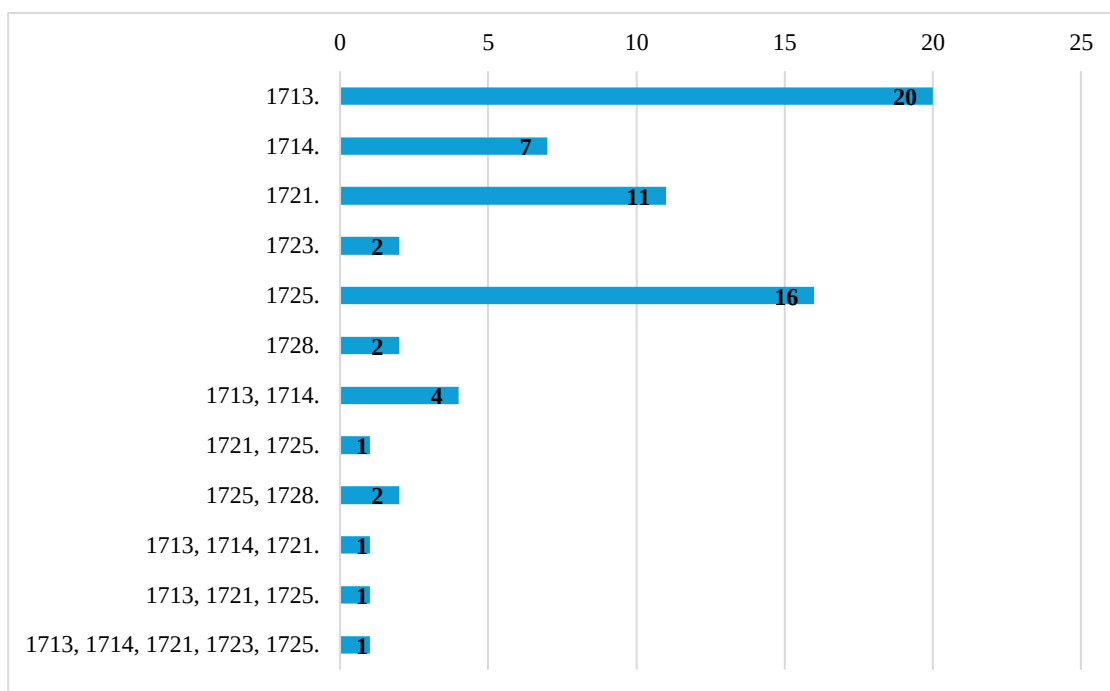
10. sz. diagram: Kizárólag a három országos összeírásban szereplő névalakok megoszlása

Annak a 86 névalaknak a megoszlása, amelyek csak az országos összeírásokban szerepelnek, változatos képet mutat. Az 1728. évi országos összeírás névalakjainak a száma az előfordulásuk megoszlásánál is kiugróan magas arányban jelent meg, ezért nem ellentmondásos az sem, hogy a megyei összeírások névanyagával történt összekapcsolás után is 66 (76,74%) csak ebben fordult elő. Az 1715. és 1720. évben készítették hasonló képet mutatnak, hiszen mindkettőben 9-9 névalak (10,47%; 10,47%) volt az összekapcsolás után, amelyeket csak ezekben jegyeztek fel. Sokkal kisebb azoknak a száma, amelyek vagy kettőben, vagy mindben szerepelnek, de a megyei összeírásban egyszer sem tűntek fel. Azoknak a száma, amelyeket 1715-ben és 1720-ban is felírtak 1 (1,16%). Szintén 1 olyan névalak volt (1,16%), amely mindhárom országos összeírásban megjelent. Megállapítható tehát, hogy többségében azok a névalakok alkotják ezt a csoportot, amelyeket az 1728. évi összeírásban jegyeztek, hiszen ezek száma kimagasló volt a többihez viszonyítva. Továbbá azok a nevek, amelyeket legalább kettő tartalmazott, abszolút többségben megtalálhatók voltak a megyei összeírások valamelyikében.

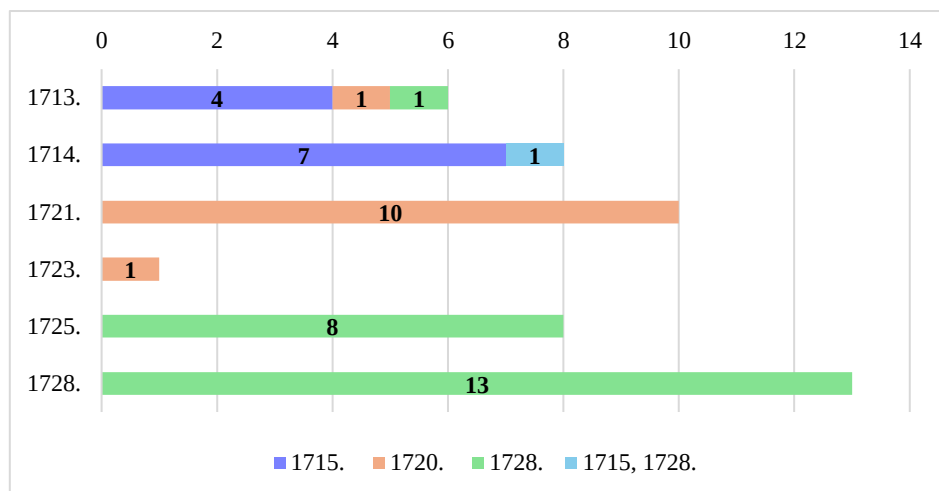
Ahhoz, hogy teljes képet kaphassunk a névalakok előfordulásáról, szükséges az előbbi vizsgálatot a megyei összeírásokban is elvégezni, aminek az eredményét a 11. számú diagram ábrázolja.

11. sz. diagram: Kizárólag a megyei összeírásokban szereplő névalakok előfordulása

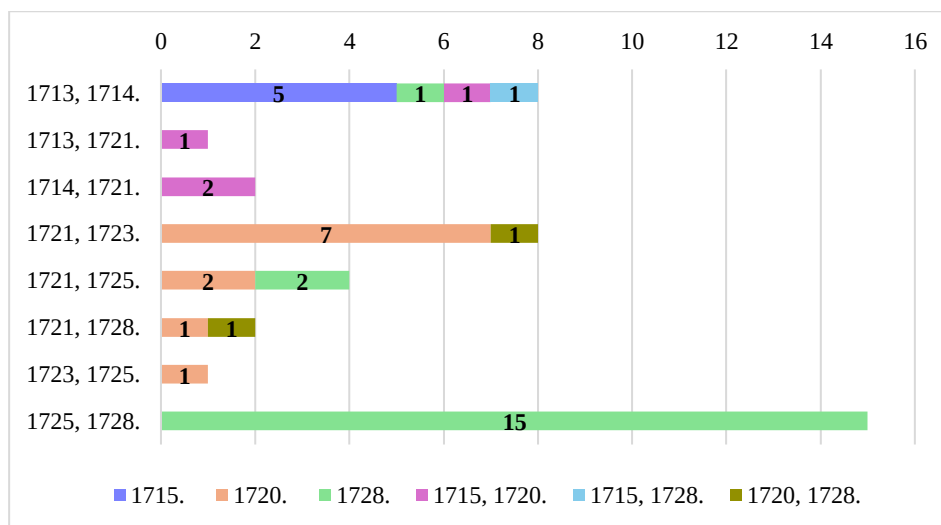
A 11. számú diagram a 68 névalak megoszlásáról pontosabb képet ad az egyes évekre bontásban. A legtöbb esetben a nevek csak egy összeírásban fordultak elő, amely alól kivételt képez az 1723. évi (2; 2,94%) és az 1728. évi (2; 2,94%). Mivel ilyen alacsony arányban jelennek meg, feltételezhető, hogy viszonylag nagy egyezést mutatnak az országos összeírásban szereplőkkel. Az 1713-ban összeírt nevek közül 20-nál (29,41%) nem volt egyezés egy másikban lévővel sem. 1725-ben még 16 (23,53%) a többitől eltérő jelent meg. Amíg 1714-ben csak 7 név (10,29%), addig 1721-ben 11 darab (16,18%) tűnt fel egyedülként az összeírások soraiban. Az 1713. és 1714. évben 4 (5,88%), valamint az 1725-ösben és az 1728-asban 2 egyezés (2,94%) fedezhető fel. A többi esetben csak 1-1 egyezés (1,47%) volt, ezért ezek részletesebb leírása nem indokolt. Összességében elmondható, hogy ez a diagram arányosságot mutat a 4. diagramon ábrázoltakkal, hiszen ott is azok alkották a legnagyobb csoportot, amelyek csak egyben szerepeltek. A 12–16. számú diagramokon az oszlopok előtt mindig az adott évben készült megyei összeírások jelölése látható, a színekhez társított évszámok az országos összeírásokat jelölik. Az előző fejezethez hasonlóan, itt is hat csoportra osztva mutatom be a 155 névalak előfordulásának megoszlását.

12. sz. diagram: Azok a névalakok, amelyek legalább egy országos és egy megyei összeírásban előfordultak

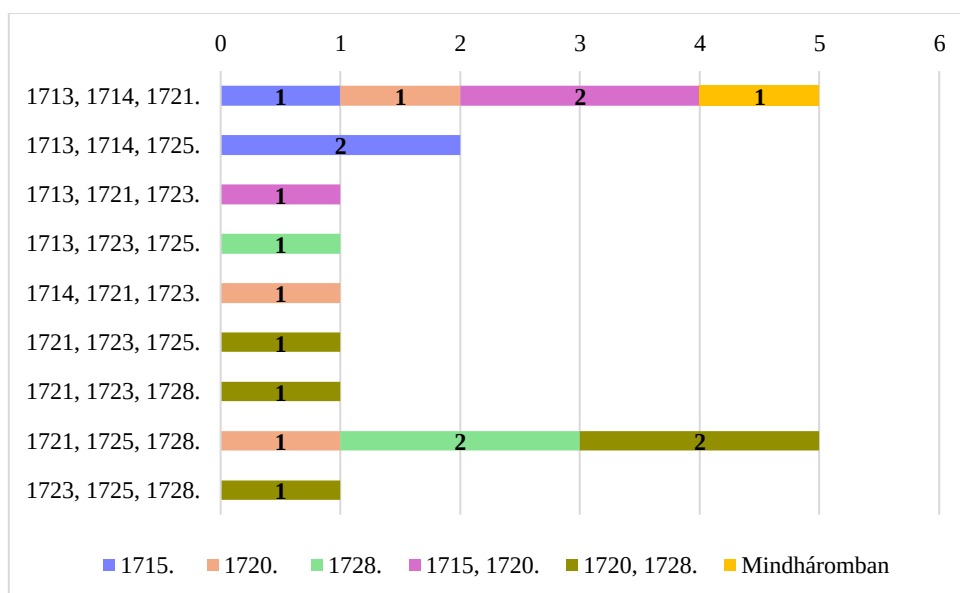
A 12. számú diagram összesen 46 névalak (29,68%) eloszlását jeleníti meg. Az 1715. évi országos összeírással 4 egyforma névalak (8,70%) jelent meg az 1713. évi megyeiben, és 7 (15,22%) az 1714. évi megyeiben. Az 1720. évi országosban található névanyag közül 1 (2,17%) az 1713-ban készülttel, 10 darab (21,74%) az 1721-ben összeírtakkal, és szintén 1 darab (2,17%) az 1723. évvel egyezett meg. Az 1714. évi 1 esetben (2,17%) volt azonos két országos összeírásban megjelenővel. A legnagyobb egyezés a két azonos évben készített országos és megyei összeírás között volt, amely alapján 13 darab (28,26%) jelent meg mindkettőben. Ebben az országos összeírásban és az 1725. évi megyeiben 8 azonos név (17,39%) található, de az 1728. évi megyei nem tartalmazta őket. Az, hogy az 1713. évi megyei és az 1728. évi országos tartalmaz-e olyan nevet, amely hasonlóságot jelzett, az anyakönyvek segítségével lehetne vizsgálni, hogy van-e valamilyen jellegű kapcsolat a kettő között.

13. sz. diagram: Azok a névalakok, amelyek legalább egy országos és kettő megyei összeírásban előfordultak

A második csoportba az egyezést mutató névalakok 26,45%-a, vagyis a diagramon ábrázolt 41 darab tartozik. Ezek megoszlása sokkal színesebb képet jelentett, mint az előző csoporté, hiszen a lehetséges kombinációk közül csak mind a három az országos összeírásban nem mutatkozott meg. A két elsőként készített megyei összeírásban 5 olyan név (12,20%) található, amelyek az 1715. évi országosban is. A diagram alapján három esetben 1 hasonlóság (2,44%) tárható fel az 1728-as, az 1715-ös és 1720-as, illetve az 1715-ös és 1728-as országos összeírásokkal. Az 1721. évi minden további megyei összeírással összeállítható volt, így az öt különböző párosítás során kialakult eredmények a következők szerint alakultak. Az 1723. évi megyei összeírással párosítva a névalakok előfordulása a következők szerint alakult 7 darab (17,07%) az 1720. éviben, 1 (2,44%) az 1720-as és 1728-as országos összeírásban tűnt fel. Az 1725. évi megyeivel összekapcsolva 2-2 név (4,35%; 4,35%) az 1720. évi vagy az 1728. évi országos összeírásban jelent meg. Az 1728-as megyeivel párba állítva 1 név (2,44%) mutatott azonosságot az 1720. évi országos névanyagával, 1 további alak (2,44%) az 1720. és 1728. évi országosban volt azonosítható. Az 1723. évi megyei összeírást további egy, az – 1725. évi megyeivel lehetett összekapcsolni, így 1 névalak (2,44%) egyezett az 1720-as országos összeírásban felírttal. Az 1725. és 1728. évi megyei összeírásban szereplő mind a 15 névalak (36,59%) az 1728. évi országos összeírásban is szerepelt.

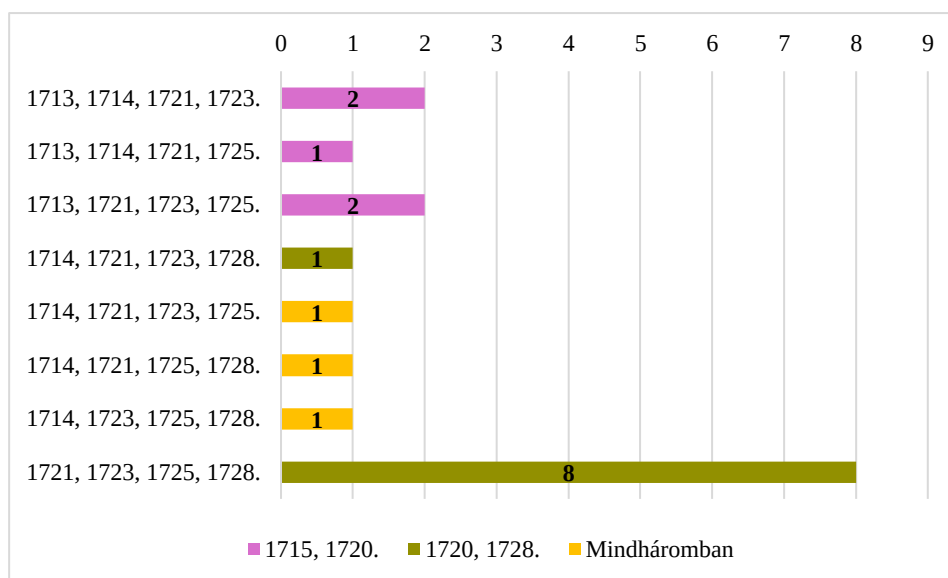
14. sz. diagram: Azok a névalakok, amelyek legalább egy országos és három megyei összeírásban előfordultak

Ahogy azt a 14. számú diagram is szemlélteti a 18 névalak (11,61%) közül mindössze három kombináció – 1713, 1714, 1721; 1713, 1714, 1725; 1721, 1725, 1728 – alapján egyezett meg 2 név (11,11%) az 1715. évivel, az 1715. és 1720. évekkel, az 1728-assal, valamint az 1720. és

1728. évben készítették. A további hét esetben csak 1 név (5,56%) szerepelt három megyeiben és vagy egy, vagy kettő országosban. Ezeknél megfigyelhető, hogy mindegyik esetben valamelyik közeli országos összeírásban is szerepelt az adott névalak a három megyein túlmenően. A névalakok közül 1 darab (5,56%) minden országos összeírásban szerepelt, de az 1721. évi megyei összeírás után egy további sem tartalmazta.

15. sz. diagram: Azok a névalakok, amelyek legalább egy országos és négy megyei összeírásban előfordultak

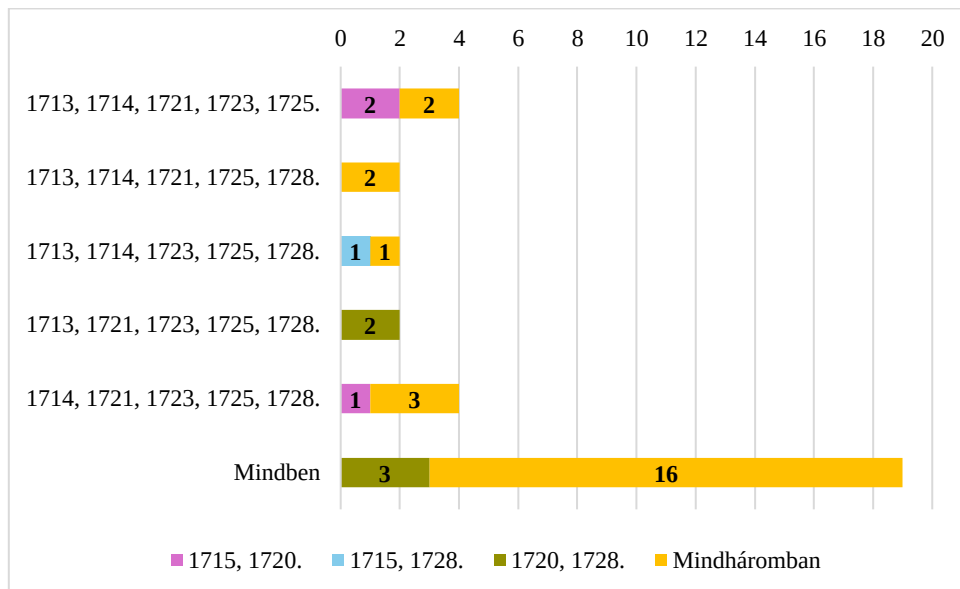

A negyedik elemzett csoport 17 névalakot (10,97%) számolt, amelyek nyolcféleképpen fordultak elő négy megyei összeírásban és legalább egy országosban. Arra, hogy egy név csak egy országos összeírásban fordult elő nem volt példa. A 15. számú diagramon ábrázolt első három megyei összeírás, valamint az 1713-ban, 1721 és 1725 között készített kombinációja alapján az 1715. és 1720. évi országos összeírásban 2-2 névalak (11,76%; 11,76%) szerepelt. A megyei összeírások további csoportosításánál – a diagramon az utolsó kivételével – mindig 1 névalak (5,88%) volt azonosítható. Az 5 név közül 1 az első két országosban, 1 az 1720. és 1728. évben, 3 pedig mindhárom országosban előfordult. A megyeiek diagramon azonosítható utolsó összekapcsolás után 8 név (47,06%) egyezett az 1720. és 1728. évi országossal. A megyei összeírások négy eltérő összeállítása eredményezett egyezést minden országossal, mivel ezeknél is összesen 1-1 (5,26%; 5,26%) akadt, amely alakok megegyeztek, így megállapítható, hogy alacsony számú az egyezés a három országosban is fellelhető névanyaggal.

Az utolsó két csoport megegyező névalakjainak számát és azok megoszlását ismételtlen egy – a 16. számú – diagram illusztrálja. Ezen láthatók azok, amelyek legalább 5 vagy az összes

megyei összeírásban benne foglaltattak és az országos összeírásban is – egy kivétellel – legalább kétfőben előfordultak.

16. sz. diagram: Azok a névalakok, amelyek legalább egy országos, valamint öt vagy az összes megyei összeírásban előfordultak

A megyei összeírásokból kialakítható minden különböző összeállítás szerepel a 16. számú diagramon, és összesen 14 darab alak (9,03%) egyezett meg legalább kétfő országoséval. Az 1711 és 1725 keletkezett források közül 2 (14,29%) az 1715-össel és 1720-assal, további 2 (14,29%) mindhárommal egybevetett. A következő három csoportosítás mindig 2 (15,38%) megfelelőt jelzett. A különbség az, hogy az elsőnél 2 darab (14,29%) minden országossal, a másodiknál 1 (7,14%) 1715-ben és 1728-ban készülttel, valamint 1 (7,14%) mindhárommal fedte egymást. A felsoroltak közül a harmadikban 2 (14,29%) az 1720. és 1728. évben jelent meg. Amíg az 1714 és 1728 közöttiek 1 névalakja (7,14%) szerepelt az 1715. és 1720. évben, addig 2 mindháromban (14,29%).

A legfontosabb eredmény az, hogy minden megyei és legalább egy országos összeírásban 19 azonos névalak (12,26%) jelent meg. Ezek közül 3 (15,79%) az 1720. és 1728. évvel, 16 (84,21%) pedig mindhárom országossal is egyezését mutatott. Azok a névalakok, amelyek minden vizsgált forrásanyagban szerepeltek az összekapcsolás után létrejött adathalmaznak a 5,17%-át alkotják.

Összegzés

A vizsgált névanyag alapján megállapítható, hogy az összes név majdnem fele megjelenik legalább egy megyei és legalább egy országos összeírásban. Ennek következtében megbízhatók

az eredmények, hiszen a helyesíráson túlmutatóan a legtöbb esetben elég nagy pontossággal írták fel az adózók nevét, eltekintve attól, hogy némelyikben az adózók sokkal „szűkebb” körét mérték fel. Az adózók nevének megbízhatóságára számos példát tartalmaz a forrásanyag, mert egyes nevek esetében javították – áthúzták és átírták – a hibásan rögzített család- vagy keresztnévet. Az elemzésem abból a szempontból volt szükséges, hogy az összeírtak nevén keresztül képet lehessen alkotni az összeírások névanyagáról, valamint azok számáról, akik minden megyei és országos összeírásban szerepeltek.

A teljes névanyag az utolsó összekapcsolás utáni elemzési fázisban 309-re csökkent az országos és/vagy megyei összeírásokban szereplő nevek száma, amely viszonylag alacsony számnak tekinthető az eredeti 856 digitalizált névhez képest. Láthatóvá vált, hogy abban az esetben alacsonyabb az egyezés valószínűsége az országos és megyei összeírásokban, ha egy névalak csak egy megyei összeírásban fordult elő. Ez az eredmény a vártaknak megfelelően alakult, mert nagyobb a valószínűsége annak, hogy egy alak előfordul legalább egy országos összeírásban, ha több megyeiben is feljegyezték. Ezzel összhangban van, hogy összesen 10 név (3,23%) nem volt azonosítható országos összeírásban, annak ellenére, hogy legalább két megyeiben megjelentek. Ehhez képest rendkívül magas azoknak a százalékos aránya (27,18%), amelyek csak egy országosban fordultak elő. Közülük is kiemelkedett az 1728. évi országos összeírás (21,35%), amit előre jelzett az összeírt nevek kiugróan magas száma.

Az elemzés egyik, ha nem legfontosabb eredményének tartom annak a 16 névnek (5,17%) a kimutatását, amelyek minden megyei és országos összeírásban megtalálhatók voltak. A százalékos arányuk a teljes névanyag alapján alacsony, de ez várható volt, hiszen nem minden összeírásban ugyanazon szempontok mentén végezték a munkát. Emiatt nem is lehet olyan megállapítást tenni, hogy az adott pillanatfelvétel időpontjában csak ilyen nevű személyek éltek a településen, mert a Katonaváros vagy a Tabán lakói Botár Imre alapján egészen 1747-ig nem vagy csak elvétve jelentek meg az összeírásokban.¹⁷⁴ Ez is mutatja, hogy a felhasznált források alapján kizárólag részleges képet lehet alkotni az adózókról.

A Botár Imre által 1941-ben feltárt 1714. évi és 1715. évi összeírás névanyagával összevetve a kapott eredményekről megállapítható, hogy az 1715. évi országos összeírásból 73 névalakot közölt. Ebből a 73névből 22 olyan név jelent meg, amely az országos összeírásban biztosan nem szerepelt. Az eltérést a 3 névalaknál az alábbiakkal lehet magyarázni. Egy esetben a vezetéknev azonos, de a keresztnév eltérő.¹⁷⁵ Két nevet – Kovács Mátyás, Buncs Mátyás – nem

¹⁷⁴ Botár 1941, 34.

¹⁷⁵ Botár Imrénél Király Gergely, az 1715. évi országos összeírásban Joannes Király, vagyis Király János van feltüntetve. Vö. Botár 1941, 33; MNL-OL-N 78, 1715. évi országos összeírás, 5. téka, Tiszai járás, Szolnok, 76.

tartalmazott Botár Imre felsorolása, ezzel szemben az 1715. évi országos összeírás feljegyzett nevei között szerepeltek.¹⁷⁶ Buncs Mátyás neve olvasható Burcsnak, Bunesnek, akár Buresnek is, de a Botár-féle listában található hasonló alaknak tekinthető Boros Mátyásnak nem feleltethető meg a forrásanyag alapján. Az 1720. és 1724. összeírásokban szereplő nevek közül csak azokat sorolta fel, amelyeket a fentebb megnevezett két összeírás nem tartalmazta.¹⁷⁷ Mivel a munkájában nem tüntette fel, hogy mennyi név egyezett meg, ezért az általa készített felsorolásban szereplő 51 név közül 24 az 1720. évi országos összeírásban lelhető fel.¹⁷⁸ Az 1720-as összeírásban található további nevekről kijelenthető, hogy Botár Imre első listája 53 darabot tartalmazott, amelyek közül 46 az 1715. évi országos összeírásban, 7 pedig az 1714. évi kamarai összeírásban fordult elő. Ez alapján megállapítható, hogy Botár Imre az 1720-as összeírás 23 névalakját nem tüntette fel, ezért a munkáját kritikával kell kezelni és a jövőbeli kutatómunkák során a pontos adatok feltárásához eredményeit nem lehet átvenni. A jelen dolgozat eredményeihez mindenképpen fel kell használni az MNL OL Regnicolaris Levéltárában őrzött kamarai összeírásokat a HVL-ben fellelhető források adatainak kiegészítése miatt.

Úgy tartottam teljesnek a képet, ha ezeket a neveket a dolgozat végén közlöm: Almási Mihály, Bajtai András, Bata Albert, Deme István, Dósa Boldizsár, Farkas György, Gáspár István, Hajas (Hájas) Gergely, Holló András, Kiss Márton, Nagy Ferenc, Szabó Gergely, Szabó Mihály, Varicska Mátyás, Virág(h) Farkas, Zara (Zára) György. Az alábbi 3 névalak szintén megjelent minden megyeiben: Boros Mátyás, Bozó (Bozsó) János, Milus (Millus) Mihály.¹⁷⁹ Látható, hogy a családnevek közül csak a Szabó tűnt fel két különböző keresztnévvel, míg a többi mind egyedi esetet jelent ezek körében.

Az anyakönyvek vizsgálata során elsősorban ezekre a személyekre szeretnék fókuszálni, hogy a névalakok végre személyt is jelentsenek. Ezek segítségével kimutathatóvá válna, hogy megegyeznek-e a személyek, vagy valamely esetben az azonos nevet viselő fiúgyermeket írták-e össze. Dolgozatomban olyan forrásanyag felhasználása mentén vizsgálódtam, amelyek igencsak hiányosak, ezért a megbízhatóságuk sem kielégítő minden tekintetben. Ez indokolta, hogy munkámban csak a névanyag elemzése történt meg, hiszen az elsődleges cél az adózók feltérképezése volt, és nem az összeírásokból kinyerhető mezőgazdasági adatok feltárása és

¹⁷⁶Vö. Botár 1941, 32–33; MNL-OL-N 78, 1715. évi országos összeírás, 5. téka, Tiszai járás, Szolnok, 75.

¹⁷⁷Botár 1941, 33.

¹⁷⁸Vö. HU-MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 555. 160–163; MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157–161; Botár 1941, 33.

¹⁷⁹Az első három 1720-ban és 1728-ban, az utolsó csak 1720-ban szerepelt.

azok egymáshoz viszonyítása. A kitekintésben az anyakönyvek bevonására és ennek mentén a jövőbeli vizsgálat megvalósítására is utalás történik.

Kitekintés

A felhasznált forrásokat mindenképpen bővíteni kell a későbbiekben, hiszen ezek segítségével még átfogóbb képet lehet kapni a település adózóiról, valamint még megbízhatóbb eredményekhez vezetnek a jelenlegi forrásanyagból.

A jövőbeli vizsgálatokhoz elengedhetetlen a születési-, házassági- és halotti anyakönyvek adatainak feldolgozása, mert ezek segítségével nem csak az adózókról adnak pontosabb képet, hanem a nem adóköteles személyekről is. Továbbá segítségükkel azonosíthatóvá válhatnak a családi kapcsolatok a hasonló vezetéknévű személyek esetében. Ehhez Mihalik Béla Vilmos módszertani megközelítése és feltárt adatai nyújtanak támpontot.¹⁸⁰

Érdemes lenne az adózó társadalom vizsgálatát összekötni az 1828. évi országos összeírás publikált adataival egy átfogó tanulmány keretében. Ehhez a francia történetírásban rendszeresen előforduló multiszkópikus szemléletet lehetne alkalmazni.

A nagyobb áttekintés után a kutatást szűkíteni lehetne egy kisebb időszakra, akár személyekhez kötve, ahogy azt Tompa László tette a bicskei Peterdi jobbágycsalád gazdálkodási struktúráját bemutató 2019-es tanulmányában.¹⁸¹ A vizsgálatában a jobbágycontractusokat, összeírásokat, névlistákat, jegyzékeket, és kortárs irodalmat, például Bél Mátyás munkáit használta fel.¹⁸²

A dolgozat bővítését a megnevezett módon szeretném elvégezni, hogy a helytörténeti kutatás fontos kiegészítése lehessen az eddig, a korszak forrásainak felhasználásával, országos szinten feltárt eredményeknek.

¹⁸⁰Mihalik 2010, 437–465.

¹⁸¹ Tompa 2019, 159–182.

¹⁸² Uő. 2019, 161.

Források, forráskiadvány

Acsády 1896

ACSÁDY Ignác: *Magyarország népessége a pragmatica sanctio korában 1720–21.* Budapest, Statisztikai Hivatal, 1896.

HU-MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 555. 160–166.

HU-MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 556. 152–158.

HU-MNL-HML-IV.7.a/1. öi. 570. 121–127.

HU-MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 552. 23–26.

HU-MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 553. 3–5.

HU-MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 562/1. 11–15.

HU-MNL-HML-IV.7.b/1. öi. 564. 53–55.

HU-MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 566/1. 44–46.

HU-MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 568/2. 18–22.

HU-MNL-HML-IV.7.b/2. öi. 571. 5–6.

HU-MNL-OL-N 78, 1715. évi országos összeírás, 5. téka, Tiszai járás, Szolnok, 75–76, 102.

HU-MNL-OL-N 79, 1720. évi országos összeírás, 5. téka, járás: Tiszai, Szolnok, 157–161, 385.

Szakirodalom

Acsády 1908

ACSÁDY Ignác: *A magyar jobbágyság története.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1908.

Bácskai 2007a

BÁCSKAI Vera: „A város (Kaposvár) társadalma a 18. században”. In. Uő: *Városok és polgárok Magyarországon*, II. kötet, Budapest, Budapest Főváros Levéltára, 2007, 467–515.

Bácskai 2007b

BÁCSKAI Vera: „Fehérvár fejlődése a 18. században és a 19. század elején”. In. Uő: *Városok és polgárok Magyarországon*, II. kötet, Budapest, Budapest Főváros Levéltára, 2007, 447–465.

Bácskai 2014

BÁCSKAI Vera: „Szombathely népessége a 18. században”. In. Óri Péter (szerk.): *Szám- (és betű)vetés: Tanulmányok Faragó Tamás tiszteletére.* Budapest, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 2014, 159–175.

Bagi – Madaras 2017

BAGI Gábor – MADARAS László: *Szolnok a középkorban: Szolnok város és határa történeti vázlata a honfoglalástól a török hódítás koráig*. Szolnok, Damjanich János Múzeum, 2017.

Bagi 2020

BAGI Gábor: *Szolnok a török korban (történeti vázlat)*. Szolnok, Damjanich János Múzeum, 2020.

Barta 2009

IFJ. BARTA János: „*Ha Zemplin vármegyét az útas vizsgálja...*”: *Gazdálkodás és társadalom Zemplén megyében a 18. század végén*. Debrecen, Speculum Historiae Debreceniense 3. Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, 2009, 19.

Besze 2007

BESZE Tibor: *Népesség és agrárgazdálkodás Gyöngyösön 1686–1848 között*. Eger, Líceum Kiadó, 2007.

Benda 1997

BENDA Gyula: „Keszthely népessége 1696–1851”. *Történeti Demográfiai Füzetek*, 16. évf., 1997/1, 76–143.

Benda 2006

BENDA Gyula: *Társadalomtörténeti tanulmányok*. Budapest, Osiris Kiadó, 2006.

Borosy 1997a

BOROSY András: *Pest–Pilis–Solt vármegye 1728. évi regnicoláris összeírása*, I. kötet. Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1997.

Borosy 1997b

BOROSY András: *Pest–Pilis–Solt vármegye 1728. évi regnicoláris összeírása*, II. kötet. Budapest, Pest Megyei Levéltár, 1997.

Botár 1941

Botár Imre: *Szolnok települési, népesedési és gazdasági viszonyai a XVIII. században*. Szolnok, Rényi Dezső könyvnyomdája, 1941.

Dányi 1962

DÁNYI Dezső: „A történeti demográfia tárgya és módszerei”. *Történeti Statisztikai Évkönyv 1961–1962*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 1962, 5–21.

Dávid 1957

DÁVID Zoltán: „Az 1715–20. évi összeírás”. In. Kovacsics József: *A történeti statisztika forrásai*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1957, 145–199.

Demeter – Horváth 2023

DEMETER Gábor – HORVÁTH Gergely Krisztián: „Sopron vármegye az ország gazdaságában és társadalmában az 1728. évi országos adóösszeírás tükrében: Szempontok egy összehasonlító vizsgálathoz. *Soproni Szemle*, 77. évf., 2023/2, 155–179.

Demeter 2024

DEMETER Gábor (szerk.): *Területi egyenlőtlenségek nyomában a 18. századi Magyarországon*. Budapest, HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2024.

Faragó 1996

FARAGÓ Tamás: „Gondolatok az 1715–20. évi országos adóösszeírás népesség és társadalomtörténeti célú felhasználásáról”. In. Visi Lakatos Mária (szerk.): *Tanulmányok Dányi Dezső 75. születésnapjára*. Budapest, KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, 1996, 100–123.

Fényes 1859

FÉNYES Elek: „Az adó története Magyarországon”. In. Török János (szerk.): *Egyetemes magyar encyclopaedia*, I. kötet. Pest, Emich G., 1859, 587–650.

Fodor 1932

FODOR Ferenc: „A magyar demografiai és gazdaságföldrajzi statisztika történelmi forrásai”. *Statisztikai Szemle*, IX. évf., 1931/4, 295–304.

Fülöp 2020

FÜLÖP Tamás: *Megyeszékhelyből város: Szolnok város településfejlődési törekvései a megyeszékhellyé válás és a második világháború közötti évtizedekben*. Szolnok, Neumann János Egyetem - Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykún-Szolnok megyei Levéltár, 2020.

H. Pálffy 1934

H. PÁLFY Ilona: „A magyar történeti statisztika forrásai”. *Statisztikai Szemle*, XII. évf., 1934/11, 956–966.

Horváth 2005

HORVÁTH Gergely Krisztián: „Társadalmi és gazdasági hierarchia a dikális adórendszerben: Moson vármegye adókulcs-tervezete (1838)”. *Korall*, VI. évf., 2005/19–20, 160–189.

Kovacsics 1957

KOVACSICS József: „Bevezetés a történeti statisztika forrásainak tanulmányozásába”. In: Uő. (szerk.): *A történeti statisztika forrásai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 5–50.

Kubinyi 1959

KUBINYI András: „Csepel népessége a XVIII. században és a XIX. század első felében”. In: *Tanulmányok Budapest múltjából XIII.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959, 229-259.

Mérész – Pálházy 2023a

MÉRÉSZ Anna – PÁLHÁZY Ferenc: „Az 1828. évi országos összeírás Szolnok példáján”. *KRE-DIt*, VI. évf., 2023/1, 329–355.

Mérész – Pálházy 2023b

MÉRÉSZ Anna – PÁLHÁZY Ferenc: „Szolnok adózó társadalma és az 1828. évi országos összeírás”. *KRE-DIt*, VI. évf., 2023/2, 165–191.

Mérész – Pálházy 2024

MÉRÉSZ Anna – PÁLHÁZY Ferenc: „Az 1828. évi országos összeírás jellemzői Szolnokon”. In: Bubnó Hedvig et al. (szerk): *Non est volentis II.: A Benda Kálmán Szakkollégium legjobb OTDK dolgozatai (2022–2023)*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2024, 235–247.

Mihalik 2010

MIHALIK Béla Vilmos: „Pély népessége a 18. században”. *Demográfia*, 53. évfolyam, 2010/10, 437–465.

Pap 2022

PAP József: *Adatbázisok tervezése, létrehozása és felhasználása a történeti kutatásban: Gyakorlati kézikönyv történelem szakos hallgatók és kutatók számára*. Eger, EKKE Líceum Kiadó, 2022.

Perjés 1968

PERJÉS Géza: „A statisztikai szemlélet elemei a XVIII. század eleji adóösszeírásokban”. *Statisztikai Szemle*, 46. évf., 1968/10, 1037–1045.

Perjés 1974

PERJÉS Géza: „Az 1728. évi adóösszeírás adatainak feldolgozása”. *Statisztikai Szemle*, 52. évf., 1974/11–12, 1068–1100.

Perjés 1978

PERJÉS Géza: „Az 1728. évi összeírás gépi feldolgozásáról”. *Agrártörténeti Szemle*, 20. évf., 1978/1–2, 11–80.

Perjés 1979

PERJÉS Géza: „Bihar megye az 1728. évi adóösszeírásának gépi feldolgozása”. In: Gazdag István (szerk.): *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve VI.* Debrecen, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, 1979, 33–109.

Rémiás 2002

RÉMIÁS Tibor (szerk.): *Torna vármegye és társadalma 18–19. századi források tükrében*. Bódvaszilas – Miskolc, Hermann Ottó Múzeum, 2002, 15–50; 331–378.

Szabó – Szabó 1989

SZABÓ István – SZABÓ László: „Szolnok”. In: Botka János (szerk.): *Adatok Szolnok megye történetéből*, II. kötet. Szolnok, Szolnok Megyei Levéltár, 1989, 237.

Szijártó 2010

SZIJÁRTÓ M. István: *A diéta: A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*. Keszthely, Balaton Akadémia Kiadó, 2010, 144.

T. Mérey 1992

T. MÉREY Klára: „Újjáépítés és konszolidáció 1711–1790”. In: Glósz József – V. Kápolnás Mária (szerk.): *Tolna mezőváros monográfiája*. Tolna, Tolna város önkormányzata, 1992, 175–248.

Tompa 2019

TOMPA László: „Vagyongyarapítás és közösségi szerep mint családi stratégia: Egy bicskei jobbágycsalád gazdálkodási struktúrája a 18. században”. In: Csikós Gábor – Hegedűs István – Horváth Gergely Krisztián – Ö. Kovács József (szerk.): *Területi-társadalmi törésvonalak és a boldogulás útjai*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2019, 159–182.

Internetes hivatkozások

1569. évi LII. tc. *Szolnok, Fejér és Solt vármegyék hol nyerjenek ítéletet?* (Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=56900052.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?keyword%3D1569>, megtekintve: 2024. 11. 10.)

1715. évi VIII. tc. *a felkelésről és adózásról* (Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=71500008.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagemum%3D23>, megtekintve: 2024. 11. 10.)

1715. évi LVII. tc. *az adóhátralékok elengedéséről s azok összehalmozásának elkerüléséről, továbbá a pénztárosok számadásainak beköveteléséről s a vármegyék összeírásáról* (Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=71500057.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagemum%3D23>, megtekintve: 2024. 11. 10.)

1723. évi LXVII. tc. *a porták kiigazításáról és az ország összeírásáról* (Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=72300067.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?pagemum%3D24>, megtekintve: 2024. 11. 10.)